

รายงานการวิจัยฉบับก้าวหน้า

เรื่อง

พุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี

Buddhist political economy for social and local economic
development, Phetchaburi Province

โดย

พระสมุห์อาคม อาคมธีโร, ดร.

ดร. ดาวนภา เกตุทอง

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัยฉบับก้าวหน้า

เรื่อง

พุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี

Buddhist political economy for social and local economic
development, Phetchaburi Province

โดย

พระสมุห์อาคม อาคมธีโร, ดร.

ดร. ดาวนภา เกตุทอง

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ลิขสิทธิ์เป็นของวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Buddhist political economy for social and local economic
development, Phetchaburi Province

By

Phrasamu Arkom Arkamatheero, Dr.

Dr. Dawnapa Ketyong

Phetchaburi Buddhist College
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2024

Research Project Funded by Phetchaburi Buddhist College

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

...../2567

MCU RS .....

(Copyright by Phetchaburi Buddhist College
Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ฅ
สารบัญแผนภาพ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	๗
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะทันสมัย	๑๐
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติต่อความยากจน	๑๓
๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งพา	๑๔
๒.๕ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐาน	๑๗
๒.๖ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนากระแสทางเลือก	๒๐
๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๒๔
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๓๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๓๔
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๓๕
๓.๒ พื้นที่การวิจัย	๓๖
๓.๒.๑ พื้นที่วิจัย	๓๖
๓.๒.๒ ประชากร/กลุ่มอย่าง	๓๖
๓.๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๓๖
๓.๓ การวิจัยเชิงปริมาณ	๓๗
๓.๓.๑ ประชากร วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่าง	๓๗
๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๓๘
๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๔๑
๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๔๒
๓.๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ	๔๒
๓.๔ การวิจัยเชิงคุณภาพ	๔๓
๓.๔.๑ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๔๓
๓.๔.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๔๓
๓.๔.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๔๓
๓.๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๔๔
๓.๔.๕ สถิติที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ	๔๔
๓.๔ สรุปลักษณะการวิจัย	๔๕
บรรณานุกรม	๔๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๓๓
๓.๑ สรุปลักษณะการวิจัย	๔๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างอายุ	๓๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑.๑.๑ ความเป็นมา

ความแตกต่างทางพหุวัฒนธรรม (Multi-Culture) คือ “ระบบการเมือง” (Political System) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการเมืองเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดนโยบาย สาธารณะ (Public Policy) เพื่อให้กลุ่มคนต่างๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมสามารถเข้าถึงโอกาสต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลประโยชน์และความต้องการด้านปัจจัย ๔ แต่การที่จะดำเนินการจัดการผลประโยชน์ด้านทรัพยากรได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยตัวแปรด้านอำนาจทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง^๑ แนวคิด เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ เป็นข้อเสนอเศรษฐศาสตร์มีขมิมา (หรือ เศรษฐศาสตร์ทางสายกลาง) เพราะเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความพอดีพอประมาณ ได้ดุลยภาพ หรือสมดุล กล่าวคือ ระบบชีวิตของพุทธศาสนา คือ มรรค มีองค์ ๘ ได้แก่ ความเห็นชอบ (right view หรือ right understanding) ดำริชอบ (right thought) วาจาชอบ (right speech) การกระทำชอบ (right action) เลี้ยงชีพชอบ (right livelihood) ความเพียรชอบ (right effort) สติชอบ (right mindfulness) และสมาธิชอบ (right concentration) เป็นแนวทางเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ วิถีชีวิต การดำรงชีวิตให้มีพฤติกรรมที่อยู่บนความถูกต้อง ความพอดี หรือดุลยภาพ^๒

การปฏิรูปเศรษฐกิจการเมืองแบบยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ตรงกับหลักกฎหมายทันตสูตรซึ่งเป็นพุทธวิธีที่นำเอาหลักรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยการยึดเอาหลักยุทธศาสตร์การปกครองบ้านเมืองให้ร่มเย็นเป็นสุขของพระเจ้ามหาวชิตราชตามหลักการบริหารที่พระราชทานพันธุพิช พระราชทานต้นทุน พระราชทานอาหาร และเงินเดือนแก่ราชการ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ คือ บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีเสี้ยนหนาม ไม่มีการเบียดเบียนประชาชน มีความขยัน ไม่เป็นโจร ปล้นชิงทรัพย์ ลักขโมย เก็บภาษีอากรได้มากขึ้น อยู่อย่างไม่ต้องปิดประตูบ้านมี

---

^๑ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

^๒ เสาวลักษณ์ กิตติประภัสสร. พุทธพัฒนาอย่างยั่งยืนเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐศาสตร์เพื่อความยั่งยืน. (กรุงเทพมหานคร : เครือข่ายงานวิจัยนานาชาติเพื่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุข (ไอราท์) สมาคมเครือข่ายงานวิจัยนานาชาติเพื่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุข, ๒๕๖๖). หน้า ๑๑.

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน^๓ พุทธศาสนิกชน นำเสนอแนวคิดของเศรษฐศาสตร์การเมืองที่นำมาใช้เรียกว่า “ธัมมิกสังคมนิยม” กล่าวคือ การดำเนินการทางเศรษฐกิจและการเมืองต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของ “ศีลธรรมทางศาสนา” นอกจากนี้ท่านพุทธศาสนิกชนยังปฏิเสธแนวความคิดทางการเมืองที่ดำเนินไปด้วยระบบ “เสรีนิยมประชาธิปไตย” ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดของการพัฒนาการเป็นสมัยใหม่ ที่ต้องดำเนินไปด้วยความสัมพันธ์ของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยและเศรษฐกิจการตลาดต่างๆ โดยดำเนินการภายใต้กรอบศีลธรรมที่ไม่ต้องอิงอยู่บนหลักการของศาสนา ซึ่งเป็นกรอบศีลธรรมแบบสมัยใหม่ ข้อเสนอแนะที่ชัดเจนในบทความนี้คือ อิทธิพลแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของพุทธศาสนาภายใต้การตีความของท่านพุทธทาสนั้น ได้ผลิตซ้ำวาทกรรมทางการเมืองและส่งผลโดยตรงต่อนักคิดและนักวิชาการของไทยหลายคน และแนวคิดที่อิงอยู่บนฐานของศาสนาตัวเอง เป็นแนวคิดที่ขัดแย้งกับการพัฒนาความเป็นสมัยใหม่ นอกจากนี้แนวคิดของท่านพุทธทาสยังเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งภายในตัวเองอยู่หลายประการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของไทย^๔

๑.๑.๒ ความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาที่ผ่านชาวบ้านได้ปรับตัวโดยการเปิดรับเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่และการพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจแบบเงินตรา ประชาชนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบเกษตรเชิงพาณิชย์ที่ซับซ้อนจึงกลายเป็นคนพันธุ์ใหม่ที่มีการปรับตัวหลายมิติ ไม่ได้เป็นแค่กึ่งชาวนา-กึ่งกรรมกรเท่านั้น แต่มีวัฒนธรรมการบริโภค การรับรู้ข่าวสารการเมืองที่ไม่แตกต่างไปจากคนชั้นกลางในเขตเมือง แต่เนื่องจากชาวชนบทครอบครองที่ดินขนาดเล็ก ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตต่ำ และค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่สูงตามวัฒนธรรมการบริโภคแบบสมัยใหม่ ส่งผลให้พวกเขาตกอยู่ในสภาพปัญหาภาระหนี้สิน อันเกิดจากปัญหาของวิกฤตแห่งการยั้งชีพ ความผูกพันของระบบเครือญาติ ระบบอุปถัมภ์ และสถาบันเดิม คนชนบทได้สร้างความสัมพันธ์แบบใหม่ที่ยึดโยงเข้ากับเครือข่ายทางการเมืองภายนอก ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นหนทางให้พวกเขาสามารถมีชีวิตรอดได้^๕ ชุมชนเป็นองค์กรทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง เศรษฐกิจเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

^๓ ศุภัทธา อำนวยสวัสดิ์ และศิริวัฒน์ ครอบบุญ. **พุทธเศรษฐศาสตร์: หลักเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาประชาคมเศรษฐกิจที่ยั่งยืน**. การประชุมวิชาการระดับชาติ “อาเซียนบนเส้นทางของประชาคม, ม.ป.ป., หน้า ๑๖๓.

^๔ เด่นพงษ์ แสนคำ, **พุทธศาสนากับมโนทัศน์ทางการเมืองสมัยใหม่: อิทธิพลแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของพุทธศาสนิกชน**, วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑๕๓-๑๕๔.

^๕ ประภาส ปันตบแต่ง. **การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองในชุมชนชนบท และการปรับตัวของชาวนา**. วารสารพัฒนาสังคม, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๘) : ๒๙.

กับการผลิต การบริโภค ซึ่งการดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชน เป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งทางด้านเกษตร อุตสาหกรรม บริการ และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนด้วยตนเองโดยปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนอันเนื่องมาจากเศรษฐกิจชุมชน สังคม และการเมืองมีความสัมพันธ์กัน และสำคัญยิ่งต่อการเมืองการปกครองโดยระบบเศรษฐกิจสามารถชี้นำทิศทางของการเมือง การเมืองก็สามารถเป็นตัวชี้วัดระบบเศรษฐกิจของชุมชนสังคมได้เช่นกัน โดยทิศทางของการบริหารประเทศที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชน สังคม และประเทศชาติที่ยั่งยืนต่อไป^๖

ดังนั้น การพัฒนาควรตระหนักถึงการพัฒนารอบคอบ ได้แก่ ๑) โครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วย ๑.๑) นโยบายการพัฒนาเมือง ๑.๒) นโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิต ๑.๓) นโยบายการพัฒนาการบริหารจัดการ และ ๑.๔) นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ นโยบายการพัฒนาการบริหารจัดการ และนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นอันดับสุดท้าย ๒) การพัฒนาระดับคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย ๒.๑) การสร้างความมั่นคง ๒.๒) การสร้างความมั่งคั่ง และ ๒.๓) การสร้างความยั่งยืน การสร้างความมั่นคง และการสร้างความยั่งยืน และ ๓) แนวคิดภูมิรัฐศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย ๓.๑) การพัฒนาด้านสังคม ๓.๒) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และ ๓.๓) การพัฒนาด้านการเมือง^๗ ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง ได้แก่ ด้านการศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย สังคมไทยต้องเชื่อมั่นในระบอบนี้ เพราะเป็นสิทธิโดยธรรมชาติและโดยกฎหมาย ด้านการเคารพสิทธิเสียงส่วนมากแต่ไม่ละเมิดสิทธิเสียงส่วนน้อย ด้านความยุติธรรมเคารพกติกาโดยปราศจากอคติด้านการคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนใหญ่ ยึดประโยชน์ส่วนรวมของท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง การติดตามกิจกรรมท้องถิ่นทุกรูปแบบ^๘ เพื่อสร้างระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพและระบบเศรษฐกิจที่มั่นคงยั่งยืนในท้องถิ่น

การวิจัยนี้สนใจศึกษาพุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

^๖ มนต์รี รอดแก้ว. ความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง เศรษฐกิจชุมชน และสังคม. วารสารนิสิตวัง, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๕) : ๓๐.

^๗ อนุชา พลกุล. การพัฒนาเทศบาลตำบลหาดเจ้าสำราญ: การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองตามแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่. วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๓๔.

^๘ อนุชา พลกุล, พระสมุห์อาคม อาคมธีโร และปกรณ์ เนตรขำ. การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๖๖) : ๑๗๗.

ชุมชน ที่สะท้อนปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี จากนั้นผู้วิจัยจะนำเสนอแนวทางในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยประยุกต์ใช้หลักธรรม เพื่อปรับใช้พัฒนานโยบายเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๓.๑ ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

๓.๒ ปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี

๓.๒ การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๓.๑ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

๓.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี

๓.๒ เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “พุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี” ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

คณะผู้วิจัย ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี และแนวทางในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลหลักด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) คือ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับพุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยผู้วิจัยได้กำหนดคัดเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น ๔ กลุ่มๆ ละ ๕ รูปหรือคน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒๐ รูปหรือคน ได้แก่

๑) นักวิชาการด้านการบริหารราชการ	จำนวน ๕ คน
๒) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์	จำนวน ๕ คน
๓) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา	จำนวน ๕ รูปหรือคน
๔) ผู้นำท้องถิ่น	จำนวน ๕ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาเรื่อง “พุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี” ศึกษาในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยเรื่อง พุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี เริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ถึง ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ประกอบด้วย ด้านครอบครัว ด้านชุมชน ด้านภาครัฐ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. **ด้านครอบครัว** หมายถึง การปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองของชุมชน ซึ่งส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทางการเมือง

๒. **ด้านชุมชน** หมายถึง การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ชุมชนยอมรับร่วมกัน เพื่อเป็นกลไกการสนับสนุนชุมชนเชิงนโยบาย หรือการส่งเสริมการพัฒนาที่ผู้นำการเมืองตัดสินใจเลือกปฏิบัติ

๓. **ด้านภาครัฐ** หมายถึง หน่วยงานทางการปกครองมีส่วนสำคัญ เพราะเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น

ปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย ด้านการพึ่งพาตนเอง ด้านการรวมพลังของเกษตรกร และด้านการพัฒนาก้าวหน้า โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) **ด้านการพึ่งพาตนเอง** หมายถึง เกษตรกรมีความขยันอดทน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ว่างไกลอบายมุข มีสติ พอเพียง รู้จักปล่อยวาง

๒) **ด้านการรวมพลังของเกษตรกร** หมายถึง การแบ่งปันช่วยเหลือกันตรงไปตรงมา เชื่อใจกันด้วยความอบอุ่น เอื้อเฟื้อ ไม่หลอกลวง สงเคราะห์ชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมวางตนพอดี

๓) **ด้านการพัฒนาก้าวหน้า** หมายถึง การที่เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการฯ รู้ดี และมีความมั่นใจในสิ่งที่ตนกำลังทำ มีเป้าหมายชัดเจน รู้จักการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักวิธีเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตร ใช้ชีวิตด้วยความพอดี รู้จักประมาณ

แนวทางในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย เศรษฐศาสตร์สีเขียว (Green Economics) เศรษฐศาสตร์ทางเลือก (Alternative Economics) เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (Buddhist Economics) โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. **เศรษฐศาสตร์สีเขียว (Green Economics)** หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่เพิ่มสวัสดิการและการจ้างงานของคน ผ่านการลงทุนโดยรัฐและสังคม เพื่อให้แน่ใจได้ว่าการลดการปล่อยมลพิษ

๒. **เศรษฐศาสตร์ทางเลือก (Alternative Economics)** หมายถึง การเลือกใช้แนวทางการพัฒนาระบบการดำรงชีพด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งสามารถทำได้พร้อมกับการประกอบชีพในชีวิตประจำวัน

๓. **เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (Buddhist Economics)** หมายถึง การประยุกต์แนวความคิดทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์มาใช้อธิบายหลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ เป็นแนวทางใหม่ในการทำความเข้าใจเศรษฐศาสตร์ เป็นแนวทางการพัฒนารายได้ของชุมชน

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทราบถึงต้นแบบผลิตภัณฑ์ตาลของวิสาหกิจชุมชนเมืองเพชร

๑.๖.๒ ทราบถึงผลิตภัณฑ์ต้นตาลเชิงสร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนตาลเมืองเพชร

๑.๖.๓ ทราบถึงกลไกการตลาดวิสาหกิจชุมชนตาลเมืองเพชร

๑.๖.๔ สามารถสร้างรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบและกลไกการตลาดวิสาหกิจชุมชนตาลเมืองเพชร

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้มุ่งศึกษาเฉพาะเรื่อง “พุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี และ ๓) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยจะนำเสนอรายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะทันสมัย
- ๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติต่อความยากจน
- ๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งพา
- ๒.๕ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐาน
- ๒.๖ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนากระแสทางเลือก
- ๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

๒.๑.๑ ความหมายของการพัฒนา

เมตต์ เมตต์ การ์ธูญ์ จิต กล่าวว่าการพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้านอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ เพื่อไปสู่ความเจริญก้าวหน้าหรือความทันสมัยที่มั่นคงยั่งยืนด้วยความชอบธรรม แต่ยังคงดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของสังคมนั้น ๆ โดยไม่ลืมหักเหง้าของตัวเองสำหรับการพัฒนาประเทศจะมีขอบข่ายครอบคลุมทุกระบบและบริบททั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม ความมั่นคง และรวมถึงการพัฒนาการบริหารด้วย อย่างไรก็ตามบางครั้งมนุษย์ก็เร่งการพัฒนาในอัตราที่เร็วกว่าธรรมชาติที่ค่อยเป็นค่อยไป การพัฒนา คือความสำเร็จรอบด้านในการปรับปรุงการพัฒนา อาทิ ระบบการจัดตั้งมั่นคงเข้มแข็ง ประชาชนมีความตื่นตัวทางด้านการเมืองสูงสังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความสงบมั่นคง โครงสร้างพื้นฐาน

ทางเศรษฐกิจสังคมได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประชาชนสามารถเข้าถึงการบริการพื้นฐานที่จำเป็น และปราศจากความยากจน^๑

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า “การพัฒนา หมายถึง ทำให้เจริญ” อย่างไรก็ดี นักวิชาการได้พยายามอธิบายไว้ในหนังสือต่าง ๆ หลายเล่ม อาทิ พจนานุกรม Merriam-Webster’s Dictionary ได้ให้ความหมาย Development ไว้ ๒ ความหมาย^๒ ดังนี้

ความหมายแรก หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าจากระดับล่างหรือจากสิ่งที่ย่ำแย่กว่า ไปสู่รูปแบบที่สูงขึ้นและสลับซับซ้อนมากขึ้น อาทิ การเจริญเติบโตจากเมล็ดไปเป็นต้นไม้ เป็นต้น

ความหมายที่สอง หมายถึง วิวัฒนาการ ผลิดอกออกผล การเจริญเติบโต ก้าวหน้า ความก้าวหน้า

ปกรณัม ปรียากร ได้กล่าวว่า การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามขั้นตอนโดยธรรมชาติ อาจเป็นลักษณะการขยายตัว การเติบโตหรือการปรับปรุงในทางที่ดีขึ้น

ติน ปรัชญพฤทธิ ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การพัฒนา มีความหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรง หมายถึง การบริหารเพื่อให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงที่เจริญก้าวหน้าสำหรับในทางอ้อมนั้น หมายถึง การทำให้สมรรถนะทางการบริหารมีความแข็งแกร่ง หรือเป็นการพัฒนาการบริหารนั่นเอง (Development of Administration: DOA or D&A)^๓

ชัชณะ รุ่งปัจฉิม ให้ความหมายว่าการพัฒนา หมายถึง การพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่ทำให้ความสำคัญเกี่ยวกับความก้าวหน้าทางผลผลิต การเพิ่มรายได้ของประชาชน โดยพิจารณารวมถึงการเพิ่มรายได้ต่อหัวของประชาชน และการเพิ่มมูลค่าผลผลิตมวลรวมประชาชาติ^๔

เมตต์ เมตต์การุณจิต ให้ความหมายว่า การพัฒนา หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ด้านอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ เพื่อไปสู่ความเจริญก้าวหน้าหรือความทันสมัยที่มั่นคงยั่งยืนด้วยความชอบธรรม แต่ยังคงดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของสังคมนั้น ๆ โดยไม่ลืมรากเหง้าของตัวเองสำหรับการพัฒนาประเทศจะมีขอบข่ายครอบคลุมทุกระบบและบริบททั้งด้านเศรษฐกิจ

^๑ เมตต์ เมตต์การุณจิต. ยุทธศาสตร์การพัฒนา : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติเชิงรุก. (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕๙.

^๒ สุมิตร สุวรรณ. รัฐกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา. (นครปฐม: เพชรเกษมพรินต์ติ้งกรุ๊ป. ๒๕๕๔, หน้า ๒๐.

^๓ ติน ปรัชญพฤทธิ. การบริหารการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^๔ ชัชณะ รุ่งปัจฉิม, ๒๕๕๒, ๖-๘, หน่วยที่ ๗ แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา. ใน ชัชณะ รุ่งปัจฉิม และคณะ, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการบริหารการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

การเมือง การปกครอง สังคม ความมั่นคงและรวมถึงการพัฒนาการบริหารด้วย อย่างไรก็ตามบางครั้งมนุษยาก็เร่งการพัฒนาในอัตราที่เร็วกว่าธรรมชาติที่ค่อยเป็นค่อยไป การพัฒนา คือความสำเร็จรอบด้านในการปรับปรุงการพัฒนา อาทิ ระบบการจัดตั้งมั่นคงเข้มแข็ง ประชาชนมีความตื่นตัวทางด้านการเมืองสูงสังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความสงบมั่นคง โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประชาชนสามารถเข้าถึงการบริการพื้นฐานที่จำเป็นและปราศจากความยากจน^๕

แกนต์ (Gant)^๖ ได้ให้ความหมายของคำว่า “การพัฒนา” คือ มีคำทั้งหลายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นคำว่า “การพัฒนา” (Developed) “ยังไม่พัฒนา” (Underdeveloped) “ด้อยพัฒนา” (Underdeveloped) และ “พัฒนาน้อย”(Less Developed) ล้วนเป็นคำที่ใช้เพื่อแสดงถึงเงื่อนไขทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในประเทศหรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ แนวคิดในการพัฒนามีหลายแนว อาทิ การพัฒนาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมความเป็นเมือง การพัฒนาชนบท การพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือการพัฒนาที่เป็นทางเลือกรวมทั้งอาจมีหลายแง่มุม อาทิ การเพิ่มรายได้ต่อหัว การปรับปรุงมาตรฐานสุขภาพ การลดอัตราการไม่รู้หนังสือ และการสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันประชาธิปไตย^๗

เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ เห็นว่า การพัฒนา หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่จุดมุ่งหมายที่พึงปรารถนา เพียงแต่การพัฒนาไม่ใช่เป็นกระบวนการคงที่ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด และมีแนวคิดที่อธิบายกระบวนการพัฒนาหลายแนวคิด รวมทั้งนักวิชาการมีจุดเน้นต่างกัน อาทิ นักเศรษฐศาสตร์เน้นผลผลิตทางเศรษฐกิจ นักสังคมวิทยาศาสตร์เน้นการเปลี่ยนแปลงสังคม นักรัฐศาสตร์เน้นการพัฒนาประชาธิปไตย นักบริหารเน้นการพัฒนาสมรรถนะหรือประสิทธิภาพการทำงานของระบบราชการ^๘

กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญขึ้นในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ซึ่งรวมถึงการบรรลุถึงคุณค่าพื้นฐานของวัฒนธรรมในแต่ละสังคม ทั้งเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เกิดการปฏิบัติและการกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลดีใกล้เคียงกับจุดหมายที่ตั้งไว้เน้นการเปลี่ยนแปลงโดยมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างมีเป้าประสงค์ที่ชัดเจน

^๕ อ่างแก้ว, เมตต์ เมตต์การุณจิต, ๒๕๕๖, หน้า ๑๘.

^๖ Gant, G. F. *Development administration: Concepts, goals, methods.* (Medison: University of Wisconsin Press, ๑๙๗๙), p. ๓.

^๗ เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, *การบริหารการพัฒนา.* (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๒.

^๘ อ่างแก้ว, เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, ๒๕๕๘, หน้า ๔.

๒.๑.๒ จุดมุ่งหมายของการพัฒนา

ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานนี้เป็นทฤษฎีที่ใช้ความพยายาม เพื่อดำเนินการพัฒนาไปสู่การตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ที่จำเป็นสำหรับประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งความจำเป็นพื้นฐานเหล่านี้กำหนดขึ้น โดยคำนึงถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาว่า สถานภาพปัจจุบันของประชาชนมีเป้าหมายเป็นอย่างไร กับการคำนึงถึงเกณฑ์ความเป็นไปได้ในทางวิชาการ และสถานการณ์สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการวิเคราะห์ระดับความจำเป็นพื้นฐานของตนเอง ความจำเป็นพื้นฐาน ในที่นี้จะรวมถึงความจำเป็นทั้งในทางวัตถุและความจำเป็นในทางจิตใจด้วย อีกนัยหนึ่ง ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานนี้ เป็นทฤษฎีที่มุ่งแก้ปัญหาความยากจน และระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งจะต้องคำนึงถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างจริงจัง โดยใช้ความจำเป็นพื้นฐานเป็นเป้าหมาย ซึ่งหลักการดังกล่าวจะนำไปสู่กลุ่มเป้าหมายทางด้านพื้นที่ที่ยากจน (Place Poverty) และกลุ่มประชากรที่ยากจน (People Poverty) อันเป็นเป้าหมายที่มุ่งเน้นปัจเจกบุคคล^๙

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีการพัฒนาที่นำมาอธิบายความยากจน นักวิชาการศึกษาความยากจนหลายท่านมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ในการศึกษาความยากจนนอกจากอาศัยแนวความคิดจากทฤษฎีความยากจนโดยตรง ยังสามารถอาศัยทฤษฎีการพัฒนาเข้ามาร่วมศึกษาได้ด้วย ทั้งนี้เพราะ “ความยากจนเป็นเป้าหมายสำคัญสุดยอด (Ultimate Goal) อีกประการหนึ่งของกาพัฒนาประเทศ” ฉะนั้น เราสามารถนำทฤษฎีการพัฒนามาใช้กับการศึกษาความยากจนได้โดยตรงเช่นกัน^{๑๐} เพื่อให้กรอบการมองความยากจนครอบคลุมยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจทฤษฎีการพัฒนา โดยพยายามเน้น (Focus) ในส่วนของการประยุกต์ใช้ว่า ทฤษฎีการพัฒนาเหล่านี้ได้อธิบายเกี่ยวกับความยากจนเอาไว้อย่างไรบ้าง ทฤษฎีการพัฒนามีหลากหลาย

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะทันสมัย

๒.๒.๑ สาระสำคัญของทฤษฎี

ทฤษฎีภาวะทันสมัย เป็นทฤษฎีดั้งเดิมที่เกิดจากผลงานของนักวิชาการหลายแขนงทั้งแขนงสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานของ Spencer (๑๘๙๓),

^๙ Strenten, P. Basic needs: Premises and promises. Washington, D.C.: World Bank, 1979, pp. 28-31.

^{๑๐} George, V. Wealth, poverty and starvation: A world perspective. London: Wheat sheaf Book. 1988.; Lipton, M. Why poor people stay poor: A study of urban bias in world development. Cambridge, MS: Harvard University Press, 1977.; Sandbrook, R. The politics of basic needs: Urban aspects of assaulting poverty in Africa. London: Heinemann, 1982.

Durkhiem (๑๙๗๔) และ Lewis (๑๙๘๓) ผลงานเหล่านี้ถือเป็นฐานรากที่สำคัญของทฤษฎีภาวะทันสมัย โดยความหมายที่กระชับและเข้าใจง่ายที่สุดทันสมัยนิยม ก็คือ “กระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบของสังคมดั้งเดิมไปสู่สังคมที่ทันสมัยซึ่งภาวะทันสมัยนี้ยึดเอาแบบอย่างของสังคมตะวันตกที่มีความก้าวหน้ากว่าทั้งทางด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองและด้านองค์ประกอบทางสังคม” อีกนัยหนึ่งภาวะทันสมัย (Modernization) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งด้านเทคโนโลยีเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จากสังคมกำลังพัฒนาไปสู่ลักษณะที่เป็นเช่นสังคมตะวันตกอิทธิพลของภาวะทันสมัยนี้ไม่เพียงแต่ด้านวัตถุ (Material Modernization) เท่านั้น แต่รวมไปถึงแบบแผนความรู้สึกรีกคิด แบบแผนพฤติกรรมและค่านิยมวัฒนธรรมด้วย^{๑๑}

ทฤษฎีภาวะทันสมัย สร้างขึ้นมาจากพื้นฐานทฤษฎีหลายทฤษฎี ซึ่งไม่สามารถนำรายละเอียดมากกล่าวในที่นี้ได้หมด อาทิ ฐานรากจากทฤษฎีทวิลักษณ์ (Dualism-Based)^{๑๒} (Chodak) ฐานรากทางค่านิยมและจิตวิทยา (Vaule and Psychological Based)^{๑๓} (Chodak; McClelland) ฐานรากทางเศรษฐศาสตร์ทุนนิยม (Economic Capitalism Based)^{๑๔} (Rostow) และ ฐานรากทางระบบการเมืองแบบเสรีประชาธิปไตย (Democratic Based)^{๑๕} (Almond & Powell) เป็นอาทิ

ปกรณ ปรียาภรณ์ ได้สรุปว่า แก่นแท้ของทฤษฎีภาวะทันสมัย ไว้ ๖ แนวทาง^{๑๖} ได้แก่

๑. ในระบบเศรษฐกิจสังคมย่อมจะมีความแตกต่างที่สำคัญระหว่าง “ภาวะตามประเพณี (Traditional)” กับ “ภาวะทันสมัย (Modern)” แทรกอยู่ในทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และชีวิตส่วนตัวของคน (Personnal Life) ภาวะสองแบบที่แตกต่างกันนี้ได้รับการ

^{๑๑} Moor, M. E. **Social change.** Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1963, p. 89.

^{๑๒} Chodak, S. **Social development: Five approaches with conclusions from comparative analysis.** Oxford: Oxford University Press, 1973, pp 45-65.

^{๑๓} Chodak, S. **Social development: Five approaches with conclusions from comparative analysis.** Oxford: Oxford University Press, 1973, pp. 149-205; McClelland, **The achieving society.** Oxford: Van Nostrand, 1961. etc.

^{๑๔} Rostow, W. W. **The stages of economic growth.** London: Cambridge University Press; Kuznets, S. **Economic growth and income inequality.** The American Economic Review, 45 (1), 1955, pp. 1-28.

^{๑๕} Almond, G. A. & Powell, Jr., G. B. **Comparative politics: A developmental approach.** Boston: Little Brown & Co, 1966; Huntington, S. P. **Political order in changing societies.** New Haven: Yale University Press. 1968; etc.

^{๑๖} ปกรณ ปรียาภรณ์. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา. ใน อุทัย เลหาวิเชียร (บรรณาธิการ), **การบริหารการพัฒนา.** (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเอเชีย, ๒๕๒๘), หน้า ๓๐-๓๑)

กำหนดความหมายในด้านความล้าหลัง (Primitive) วิธีการลดความแตกต่างระหว่างสองภาวะนี้ คือ กระบวนการสร้างภาวะทันสมัย

๒. ในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้ว (Developed Countries) ก้าวลงไปสู่ภาวะทันสมัยด้วยตัวของตัวเอง ประเทศด้อยพัฒนา (Undeveloped Countries) ประสบความล้มเหลวที่จะดำเนินกระบวนการสร้างภาวะทันสมัยได้อย่างเต็มที่ กระบวนการดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นได้ในบางพื้นที่เท่านั้น อันเป็นผลให้สังคมด้อยพัฒนามีสภาวะทางเศรษฐกิจสังคมแบบทวิลักษณ์ (Socio-Economic Dualism) ที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมกัน (Disparity) ค่อนข้างสูงระหว่างการผลิตและกับภาคส่วนต่าง ๆ ภายในประเทศ

๓. วิธีการจัดสภาวะสังคมทวิลักษณ์ ได้แก่ กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับขั้นตอนของการเจริญเติบโต (Stages of Growth) ตามแนวคิดของ Rostow (๑๙๖๒) ลักษณะของความก้าวหน้าตามลำดับเช่นนี้ เกิดขึ้นจากสังคมยอมรับการเพิ่มสมรรถนะด้วยการดูดซับ (Absorption) วิทยาการทันสมัย (Modern Technology) ด้วยไม่มีการข้ามขั้นตอน^{๑๗}

๔. จุดหมายปลายทางของภาวะทันสมัยทางเศรษฐกิจ ก็คือ การสร้างโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ทันสมัยประสบความสำเร็จ หรือการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางการผลิตแบบสังคมอุตสาหกรรม (Industrialization) และการสร้างชุมชนเมือง (Urbanization) ให้เกิดขึ้น

๕. จุดหมายปลายทางการจัดระเบียบทางสังคมและการเมือง (Socio-Political Order) ก็คือ การดำเนินการตามวิธีการของประเทศยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือ ในการสร้างระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) เพื่อก้าวไปสู่ความทันสมัยทางการเมือง

๖. วิศวกรสังคมที่สำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) ที่มีความรู้ความเข้าใจความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี (Technological Progress) ของประเทศตะวันตก รวมทั้งเข้าใจถึงวิธีการจัดระเบียบทางสังคมและการเมืองแบบทันสมัย บรรดาผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสถียรภาพของความทันสมัย

วรุฒิ โรมรัตน์พันธ์ ได้สรุปว่า ภาวะทันสมัยก็คือ “เป็นการเปรียบเทียบระหว่างสังคมของประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้า (Advanced Industrialized Societies) กับสังคมของประเทศที่กำลังพัฒนา (Developing Societies) โดยเปลี่ยนจากสังคมที่มีสถาบันและค่านิยมดั้งเดิมล้าหลังไปสู่สังคมที่มีรูปแบบของความทันสมัย”^{๑๘}

^{๑๗} Rostow, W. W. The stages of economic growth. London: Cambridge University Press. 1962.

^{๑๘} วรุฒิ โรมรัตน์พันธ์. ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน. (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๒.

เมตต์ เมตต์การุณจิต ได้สรุปว่า ภาวะทันสมัยก็คือ มีมูลเหตุที่ก่อกำเนิดมาจากความต้องการที่จะเปลี่ยนสถานะที่เป็นอยู่ (ดั้งเดิม) ไปสู่ความทันสมัยด้วยเหตุผลในแนวความคิด^{๑๙} ได้แก่

๑. สถานะดั้งเดิม สังคมดั้งเดิมนั้นดำรงชีวิตอยู่กับการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีแบบแผนของบรรพชนอย่างเหนียวแน่น ยากที่จะปรับเข้ากับสถานะการณ์ใหม่ ๆ ระบบเครือญาติมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจสูง ในด้านการสาธารณสุขมีความเชื่อว่าผู้เจ็บป่วยจะหายหรือไม่ขึ้นอยู่กับโชคชะตาหรืออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือธรรมชาติ ในด้านการปกครองก็ใช้รูปแบบในลักษณะที่สอดคล้องกับสภาพของวิถีสังคมกล่าวคือ เมื่อผู้คนได้รับการศึกษาขาดความเป็นระเบียบ รัฐจึงปกครองโดยใช้อำนาจเข้าควบคุมอย่างเข้มงวด จึงทำให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนถูกจำกัด ส่งผลให้ขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสังคม

๒. สถานะความทันสมัย นักพัฒนามองว่า แม้ว่าผู้คนในสังคมจะยึดติดกับวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษก็ตามแต่เมื่อมีการพัฒนาทั้งระบบการศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เห็นได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีกว่าเดิมในเชิงประจักษ์ สังคมก็พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยการยอมรับเอาสิ่งใหม่ ๆ มายึดถือปฏิบัติแทน ความเชื่อในอดีตบางสิ่งบางอย่างได้กลายมาเป็นข้อสรุปว่า เป็นสิ่งที่มั่งงาย เพราะไม่สามารถหาหลักฐานมาพิสูจน์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเกิดจากอะไรสังคมก็จะมองและเปรียบเทียบกับสังคมอื่นที่มีการพัฒนาด้วยเหตุผลและมีลักษณะที่เป็นวิทยาศาสตร์ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายให้เกิดการตัดสินใจที่จะก้าวไปสู่สิ่งใหม่ ในการเปลี่ยนแปลงนี้เรียกกันว่า การพัฒนาและความทันสมัย

กล่าวโดยสรุป พื้นฐานอุดมการณ์ของทฤษฎีภาวะทันสมัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทฤษฎีภาวะทันสมัยเป็นทฤษฎีที่ตั้งอยู่บน หลักการของการพัฒนาแบบทุนนิยมสังคมนิยมสังคมนิยมอุดมการณ์ปกครองแบบตะวันตก (ประชาธิปไตยเสรี) ลักษณะของทฤษฎีจึงเป็นทฤษฎีเชิงกระบวนการวิธี (Procedural Theory) โดยมีลักษณะผสมวิธีแนวคิดจากหลายสาขา และมีอิทธิพลมาจากประเทศสังคมนิยมตะวันตกที่ผ่านการพัฒนาแล้ว ไปยังประเทศที่ด้อยการพัฒนาเป็นอย่างมาก

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนะต่อความยากจน

ทฤษฎีทันสมัยนิยม มองความยากจนที่องค์ประกอบภายใน โดยอาศัยแนวคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Assumption) ที่สำคัญหลายประการโดยจอร์จ (George) สามารถสรุปสังเขปเป็นรายละเอียด^{๒๐} ดังนี้

^{๑๙} อ่างแล้ว, เมตต์ เมตต์การุณจิต, ๒๕๕๖, หน้า ๑๖๑-๑๖๒.

^{๒๐} George, V. Wealth, poverty and starvation: A world perspective. London: Wheat sheaf Book, 1988, pp. 10-13.

ประการแรก เห็นว่าความยากจนและความมั่งคั่งเป็นเสมือนขั้วสองขั้วที่ตรงกันข้าม (Dichotomous) โดยความมั่งคั่งเป็นขั้วบวกและความยากจนเป็นขั้วลบฉะนั้น วิธีการเดียวที่แก้ไขความยากจนให้ได้ก็คือ เปลี่ยนแปลงสภาพความยากจนไปเป็นสภาพความมั่งคั่งให้ได้ โดยนัยนี้เป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนา “การเจริญเติบโตไปสู่ความมั่งคั่ง” นั่นเอง

ประการที่สอง ปัจจัยในการสร้างความมั่งคั่งเกิดจากการสร้างสรรค์ปัจจัยภายในให้ก้าวหน้า (Advanced Indigenous Factors) เป็นปัจจัยในการประกอบทุน แรงงาน ที่ดินและเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งผลประโยชน์ (Interest) ที่ได้จากความมั่งคั่งนี้ สามารถจัดสรรปันส่วนให้เกิดความเป็นธรรมได้โดยอาศัยกลไกตลาดเสรี ดังนั้นสังคมที่สมดุลจะกำหนดความเป็นธรรมขึ้นได้ตามธรรมชาติ

ประการที่สาม ในบางกรณีระบบตลาดทำงานไม่ได้ผล การแก้ไขปัญหาความยากจนจึงต้องอาศัยการแทรกแซงจากรัฐบาลบ้างตามความเหมาะสม หลักการแทรกแซงก็คือ พยายามให้คนจนมีโอกาสที่จะเป็นเจ้าของทุนหรือเป็นผู้ประกอบการบ้างรวมทั้งการปรับวัฒนธรรมความยากจน (Culture of Poverty) อาทิ ความเฉื่อยชา (Apathy) ความเกียจคร้าน (Laziness) ความคร่ำครึ (Traditionism) และหนักไม่เอาเบาไม่สู้ (Resignation) เป็นต้น ให้เป็นวัฒนธรรมแห่งความมั่งคั่ง (Culture of Wealth) ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับวัฒนธรรมแห่งความยากจนดังกล่าวแล้ว

ประการที่สี่ การพัฒนาที่ต้องอาศัยทุน แรงงาน และเทคโนโลยีนั้นจะเกิดขึ้นพร้อมกันทุกพื้นที่ในคราวเดียวกันไม่ได้ ดังนั้น จำเป็นต้องสร้างจุดศูนย์กลางความเจริญ (Growth Pole) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการแปรวัตฤติบจากสังคมนอก (Peripheral) ให้เป็นสินค้าที่มีราคาสูงอันจะนำความมั่งคั่งมาให้ ฉะนั้นในระยะแรกๆ ของการพัฒนาความเหลื่อมล้ำ (Inequality) ภายในสังคมจะมีมาก แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปสัก ระยะความเหลื่อมล้ำนี้จะหมดไป เพราะจะเกิดปรากฏการณ์ (Phenomenon) ที่เรียกว่า การกระจายความมั่งคั่งไปยังสังคมนอก (Trickle Down Effect)

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งพา

๒.๔.๑ สาระสำคัญของทฤษฎี

แนวคิดทฤษฎีภาวะทันสมัยได้รับความสนใจในช่วงหนึ่ง แต่ต่อมาในทศวรรษ ๑๙๖๐-๑๙๗๐ ได้มีนักบริหารการพัฒนาหลายกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์ และปฏิเสธทฤษฎีภาวะทันสมัย ซึ่งเห็นว่า แม้การสร้างเศรษฐกิจเติบโตทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม รวมถึงการบริหาร จะก่อให้เกิดความทันสมัยก็ตาม แต่หลักการและแนวคิดดังกล่าวก็ไม่สามารถนำไปใช้ได้กับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เพราะในความเป็นจริงประเทศเหล่านี้ก็ยังมีสภาพยากจนและล้าหลังอยู่ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุขมูลฐาน คุณภาพชีวิต แนวคิดที่จะส่งเสริมกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาให้พัฒนาอุตสาหกรรม โดยใช้ทรัพยากรการผลิตภายในประเทศ เพื่อทดแทนการนำเข้า ดูเหมือนจะเป็น

หลักการที่ดี แต่ในข้อเท็จจริงแล้วหลายสิ่งหลายอย่าง กลุ่มประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศโลกที่ ๓ กลับต้องพึ่งพาจากประเทศที่พัฒนาแล้ว อาทิ เทคโนโลยี ผู้เชี่ยวชาญ การเงินที่นำมาลงทุนหรือแม้แต่ด้านการศึกษาและวิทยาการต่างๆ^{๒๑} จากแนวคิดดังกล่าว จึงมีการเสนอแนวคิดใหม่ในการพัฒนา ซึ่งนักทฤษฎีการพัฒนาพึ่งพา (Dependency Theory) ที่สำคัญ ได้แก่

๑. Andre Gunder Frank ชาวเยอรมัน ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา พบว่า การพัฒนาของกลุ่มประเทศเหล่านี้ถือว่าไม่ทันสมัยยังมีความด้อยพัฒนา ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ประเทศมหาอำนาจล่าเมืองขึ้นและเข้าครอบงำบางการโครงสร้างเศรษฐกิจดั้งเดิมของประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมรวมถึงประเทศในแถบแอฟริกาด้วย เป็นเหตุให้โครงสร้างทางสังคมต่าง ๆ ถูกทำลายคนพื้นเมืองถูกล่ามาเป็นทาสมีการทำธุรกิจค้าทาส สร้างความร่ำรวยอย่างมหาศาลแก่นักธุรกิจ ชนเผ่าพื้นเมือง อาทิ ชนเผ่าอินคา (Incas) และชนเผ่า อัซเต็ก (Aztecs) ในทวีปอเมริกาใต้ถูกทำลายอารยธรรมดั้งเดิมในหลายสิ่งหลายอย่าง ดังนั้นประเทศกำลังพัฒนาสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของตนให้เจริญก้าวหน้าได้ ก็ต่อเมื่อต้องหลุดพ้นการพึ่งพาจากประเทศทุนนิยม ต้องพึ่งพาตนเอง (Self-Reliant) เป็นหลัก โดยการจัดระเบียบสังคมใหม่

๒. Fernando Cardoso นักวิชาการชาวบราซิล ได้วิเคราะห์และวิจารณ์ ทฤษฎีภาวะทันสมัยอย่างถึงแก่น โดยเห็นว่าเงื่อนไขที่ทำให้ประเทศด้อยพัฒนาต้องพึ่งพาประเทศที่เจริญและมีอำนาจ ส่งผลให้เกิดการถูกเอารัดเอาเปรียบเป็นต้นว่าขายวัตถุดิบในราคาถูก แต่ต้องซื้อสินค้าเข้ามาในราคาสูง ซึ่งการเอารัดเอาเปรียบนี้ไม่ได้เกิดจากภายนอกประเทศเท่านั้น แต่ยังมีมูลเหตุจากภายในประเทศอีกด้วย ซึ่งภายในประเทศนั้นเกิดจากชนชั้นที่มีอิทธิพลร่วมมือกับชาวต่างประเทศ เพื่อกอบโกยผลประโยชน์จากประชากรที่ด้อยการศึกษา ในด้านภายนอกประเทศเกิดจากนโยบายของรัฐที่ปล่อยให้บรรดาบริษัทข้ามชาติต่างๆ ที่มีกำลังการเงินเข้ามาลงทุนธุรกิจ ขายเทคโนโลยี เสนอระบบการเงินช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ที่แฝงไว้ซึ่งการเอารัดเอาเปรียบอย่างมีเงื่อนไข สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นเรื่องที่ทำให้ประเทศด้อยพัฒนา ต้องพึ่งพาประเทศมหาอำนาจทั้งสิ้น^{๒๒}

๓. Dos Santos ได้อธิบายความหมายของ “การพึ่งพา” ว่าเป็นสถานการณ์เชิงเงื่อนไขที่ระบบเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศหนึ่งจะตกอยู่ในสภาพใดก็ได้ โดยขึ้นอยู่กับ การขยายตัวและพัฒนาของกลุ่มอื่น

สถานการณ์เชิงเงื่อนไขดังกล่าว เมื่อประมวลสรุปรวมจากความคิดของนักทฤษฎีคนสำคัญของกลุ่มนี้แล้ว เห็นว่ามีจุดร่วมกัน ๓ ประการ คือ ประการแรก ความอุดมสมบูรณ์อันเนื่องมาจากการพัฒนาจะถูกผูกติดอยู่ระหว่างประเทศพัฒนาหลักกับประเทศบริวาร โดยประเทศพัฒนาหลักจะมีพลังดูดซับผลประโยชน์เป็นส่วนใหญ่จึงทำให้ร่ำรวย แต่ประเทศบริวารจะยากจนลงไปเรื่อย ๆ ประการที่

^{๒๑} อ้างแล้ว, เมตต์ เมตต์การุณจิต, ๒๕๕๖, หน้า ๑๖๔-๑๖๕.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๕-๑๖๖.

สอง การเชื่อมโยงระหว่างนายทุนและชนชั้นนำระหว่างประเทศหลักกับนายทุนภายในประเทศบิรวาร ทำให้มีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์และร่วมมือกันแสวงหาผลประโยชน์ และประการที่สาม ความไม่เท่าเทียม (Inequality) จะส่งผลต่อเนื่องระยะยาวและจะขยายตัวออกเรื่อย ๆ จากระดับภายในประเทศเป็นระดับนานาชาติ อันอาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมและการเมืองได้^{๒๓}

จากที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงทฤษฎีพึ่งพามาข้างต้น พอสรุปได้ว่า ทฤษฎีพึ่งพาเป็นทฤษฎีที่ตั้งอยู่บนหลักการของการพัฒนาแบบพึ่งพาทันทีอยู่นอกอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการพึ่งพาทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ที่ใช้ในการผลิตจากประเทศตะวันตกที่เจริญแล้ว ทำให้ประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งเป็นบิรวารนั้นตกอยู่ในสถานภาพการเป็นหนี้สินประเทศที่พัฒนาแล้วโดยไม่เจตนา

๒.๔.๒ ทฤษฎีพึ่งพากับทัศนะต่อความยากจน

ทฤษฎีพึ่งพามองความยากจนหรือความด้อยพัฒนาต่างกับทฤษฎีภาวะทันสมัยในด้านที่ว่า “ทฤษฎีทันสมัยเห็นว่าความยากจนเกิดขึ้นจากปัจจัยภายใน (Endogenous Factors) ของประเทศกำลังพัฒนาเอง” แต่ทฤษฎีพึ่งพาเห็นว่า ความยากจนของประเทศด้อยพัฒนาทั้งหมด เกิดขึ้นเนื่องจากเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ประเทศพัฒนาแล้วสร้างขึ้นเงื่อนไขต่าง ๆ เกิดขึ้นจากลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

๑. โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสังคมศูนย์กลาง (Centre) และสังคมนอกนอก (Peripheries) เป็นโครงสร้างที่ทำให้เกิดความบกพร่อง ในการกระจายความมั่งคั่ง (Misdistributions) กล่าวคือ สังคมศูนย์กลางจะมีอำนาจในการกำหนดปัจจัยที่มีคุณค่าทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนั้น สังคมศูนย์กลางจะใช้พลังที่เหนือกว่านี้ดูดซับเอาความมั่งคั่งต่างๆ จากสังคมนอกนอกอย่างเต็มที่ และตอบแทนให้ในลักษณะที่จำกัดเป็นอันมาก ดังนั้น การเอาเปรียบอย่างเต็มที่และตอบแทนให้ในลักษณะที่จำกัดเป็นอันมาก เป็นการเอาเปรียบ (Exploitation) ระหว่างสองสังคมนี้ สังคมนอกนอกต้องยากจนอยู่ร่ำไป^{๒๔}

๒. โครงสร้างภายในของสังคมนอกนอกมักเป็นโครงสร้างที่อ่อนแอ (Weakness) และเฉื่อยชา (Apathy) ต่อการพัฒนาจึงเป็นโอกาสให้สังคมศูนย์กลางที่มีความก้าวหน้าเข้ามาครอบงำ

^{๒๓} อ่างแล้ว, ปกรณ์ ปรียากร, ๒๕๒๘, หน้า ๔๐.

^{๒๔} Frank, A. G. *Capitalism and underdevelopment in Latin America*. New York: Monthly Review Press. 1967, pp. 9-18; Amin, S. *Unequal development: An essay on the social formations of peripheral capitalism*. New York: Monthly Review Press. 1976; Wallerstein. I. *The modern world-system I: Capitalist agriculture and the origins of the European world-economy in the sixteenth century*. New York: Academic Press. 1974, pp. 7-8.

ฉะนั้น ภาวะความด้อยพัฒนาหรือความยากจนนั้น จะเกิดขึ้นควบคู่ไปกับความอ่อนแอภายในของสังคมด้อยพัฒนาเองด้วย^{๒๕}

๓. ความยากจนในชนบทนั้น สาเหตุหลักไม่ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในชนบทเอง แต่ทว่าเกิดจากความลำเอียงของตัวเมือง (Urban Biased) กล่าวคือ ในการพัฒนาประเทศ นักพัฒนาเองมักจะนิยมให้สังคมชนบทเป็นสังคมบริวาร ที่คอยหล่อเลี้ยงความเจริญเติบโตให้แก่เมือง ฉะนั้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ อาทิ ถนน และน้ำ เป็นต้น ก็เป็นไปเพื่อดึงดูดผลผลิตจากชนบทให้เข้าสู่เมืองได้สะดวกขึ้น สินค้าชนบทมักถูกควบคุมราคาโดยวิธีการต่างๆ เพราะเป็นสินค้าเกษตรและมีความจำเป็นในการดำรงชีพ ส่วนสินค้าเมืองเป็นสินค้าที่ไม่ค่อยมีความจำเป็นต่อการดำรงชีพ แต่มีพลังจูงใจและมีราคาแพง ดังนั้น อำนาจการดูดซับความมั่งคั่งสาเหตุหลักมาจากความอคติระหว่างเมืองและชนบทนั่นเอง^{๒๖}

๒.๕ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐาน

๒.๕.๑ สาระสำคัญของทฤษฎี

ตั้งแต่ปี ๑๙๖๐ เป็นต้นมา ผลแห่งการพัฒนาจากทฤษฎีการเจริญเติบโตแบบทุนนิยมและทฤษฎีภาวะทันสมัย ทำให้เกิดช่องว่างกับประชาคมโลกมากมาย กล่าวคือจำนวนพลโลกที่ยากจนเพิ่มขึ้น เกิดสังคมอลเวงในประเทศกำลังพัฒนา โดยทั่วไปความไม่เป็นธรรมจากผลแห่งการพัฒนาปรากฏชัด ฉะนั้น จึงได้มีความพยายามที่จะพัฒนาทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานขึ้น เพื่อต่อสู้กับความยากจน (Mass Poverty) และความเหลื่อมล้ำในสังคมโดยเฉพาะ ซึ่งมุ่งแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเชิงระบบ

๒.๕.๒ หลักการสำคัญของทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน

ความหมายของทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายต่างกันไปหลายแบบ อาทิ Joham Galtung ให้ทัศนะแรกว่า ได้จำแนกความจำเป็นพื้นฐานด้วย ๒ องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบเป็นปัจจัยทางวัตถุ ได้แก่ ความปลอดภัยสวัสดิการ และองค์ประกอบที่ไม่ใช่วัตถุ อันได้แก่ ความมั่นคง ปลอดภัยและเสรีภาพ^{๒๗} ทัศนะที่สอง องค์การแรงงานสากลได้กล่าวว่า ความจำเป็นพื้นฐานมี ๒ องค์ประกอบ คือ ๑) ความจำเป็นพื้นฐานของบุคคลและครัวเรือน

^{๒๕} Cardoso, F. H.; Faletto, E. *Dependency and Development in Latin America*. Berkeley: University of California Pres, 1979, pp. 172-173.

^{๒๖} Lipton, M. *Why poor people stay poor: A study of urban bias in world development*. Cambridge, MS: Harvard University Press, 1977, pp. 13-14, 65.

^{๒๗} ILO. *Employment, Growth and Basic Needs*. Geneva: International Labour Organization, 1976, p. 3.

หมายถึง ความพออยู่พอกิน และ ๒) ความจำเป็นพื้นฐานด้านสาธารณสุข ซึ่งเน้นความจำเป็นที่พึงมีในชุมชน อาทิ น้ำสะอาด เครื่องนุ่งห่ม การคมนาคม การศึกษา และสาธารณสุข^{๒๘} เป็นต้น

๒.๕.๓ ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานกับทัศนะต่อความยากจน

รากเหง้าของความยากจนในประเทศกำลังพัฒนา มิใช่เกิดจากการว่างงานหรือชี้เกียจทำงาน แต่ทว่า “เกิดจากการทำงานหนักแต่ได้ผลผลิตต่ำ” ไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย ซึ่งเขาเรียกว่า “ผู้ยากจนที่ทำงาน (Working Poor)” ฉะนั้น แนวทางในการพัฒนาจึงควรเน้นที่ ๑) ส่งเสริมโอกาสขยายรายได้ที่ดีแก่ผู้ยากจน ๒) สร้างเครือข่ายการบริการสาธารณสุขต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับความยากจน ๓) ความมุ่งตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานในระดับครัวเรือนให้เพียงพอ ๔) สร้างการมีส่วนร่วมและการพึ่งพาตนเองของผู้ยากจน ในวิถีทางที่ผู้ยากจนเหล่านั้นถนัด และตอบสนองได้อย่างถาวรขึ้นมาให้ได้^{๒๙} กล่าวโดยสรุป Streenten เห็นว่า ปัญหาความยากจนมาจากความไร้โอกาส และไร้ประสิทธิภาพในการทำงาน ควบคู่ไปกับความขาดแคลนทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ (เพราะความบกพร่องในการยังชีพ) ในที่สุดก็ทำให้ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยสิ้นเชิง ฉะนั้น แนวทางแก้ไขปัญหาก็ต้องแก้ที่สาเหตุเหล่านี้

Hicks มีความเห็นแย้งออกมาว่า สาเหตุส่วนใหญ่ของความยากจนเกิดจาก ๑) ผู้ยากจนคือ ผู้ด้อยในความรู้ความสามารถ ไม่มีความรู้เพียงพอด้านสุขภาพและโภชนาการ ไม่มีการศึกษา ไม่มีงานที่ดี และที่สำคัญ คือ เมื่อมีรายได้ผู้ยากจนมักไม่ได้ใช้รายได้อย่างฉลาด ทั้งนี้เพราะเขาไม่ใช่ผู้จัดการที่ดีนั่นเอง ๒) การที่ครัวเรือนยากจน มิได้หมายความว่า รายได้ของเขาไม่เพียงพอแต่อาจหมายความว่า เขาไม่สามารถบริหารรายจ่ายของเขาให้ดีเพียงพอที่จะสนองความต้องการของครัวเรือนได้ ฉะนั้นการมุ่งเพิ่มรายได้เพียงอย่างเดียวไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหา แต่การจัดหาสิ่งของและบริการที่จำเป็นให้แก่ผู้ถูกละเลย อาจเป็นวิธีการแก้ปัญหาได้ตรงจุดกว่า ๓) การพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) ของคนยากจน ไม่ใช่จะสร้างขึ้นได้ง่ายดาย โดยผู้ยากจนเพียงลำพัง แต่เป็นความจำเป็นที่รัฐต้องช่วยเหลืออย่างเพียงพอ ทั้งนี้เพราะปัญหาความไม่สามารถพึ่งตนเอง ส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยพื้นฐานที่รัฐไม่สามารถจัดหาให้เพียงพอ อาทิ บริการน้ำประปาโรงพยาบาล สุขาภิบาล และสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะจัดให้โดยมีประสิทธิภาพได้ ก็โดยบริการของรัฐบาลเท่านั้น ฉะนั้น ต้องพิจารณาระดับการพึ่งตัวเอง และระดับการพึ่งพาจากรัฐให้ชัดเจนเสียก่อนจึงจะสมควร ๔) สาเหตุของความยากจนมีหลากหลาย จึงไม่สามารถนำวิธีการแก้ปัญหาเพียงอย่างเดียว สำหรับปัญหาทุกปัญหาได้ ฉะนั้น นักการพัฒนาจึงควรจะมีระมัดระวัง ก่อนที่จะดำเนินการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนา^{๓๐}

^{๒๘} ILO, Ibid, 1976, pp. 3-4.

^{๒๙} Streenten, Ibid, 1979, pp. 29-30.

^{๓๐} Hicks, N. L. Is there a tradeoff between growth and basic needs? *Finance and Development*, 17 (2) (1980); 17-20.

Sandbrook เป็นนักวิชาการอีกท่านหนึ่ง ที่ได้ศึกษาความยากจนในแนวทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานไว้มากมายเขาอธิบายว่า รากเหง้าแห่งความยากจนไม่ได้ขึ้นกับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นกับโครงสร้างของอำนาจที่ประกอบขึ้นมาจากปัจจัยหลายประการ อาทิ โครงสร้างอำนาจระหว่างทุนกับแรงงาน โครงสร้างอำนาจระหว่างเมืองกับชนบท เป็นต้น ฉะนั้นการแก้ปัญหาความยากจนโดยมุ่งทางวัตถุ (Material Deprivation) เพียงอย่างเดียวอาจไม่ได้ผล วิธีแก้ที่ถูกต้องก็คือ จัดระเบียบโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมเสียใหม่ เพื่อให้เกิดดุลยภาพในการจัดสรรทรัพยากรให้ถูกต้อง^{๓๑}

Kuznet's Hypothesis พิจารณาจากกรณีไต้หวันและเกาหลี ซึ่งมีอัตราการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ความไม่เสมอภาค (Inequality) ก็มีมากขึ้นทุกทีด้วย เขายืนยันว่าประเทศด้อยพัฒนาในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นั้น ไม่เหมือนกับประเทศด้อยพัฒนาในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ฉะนั้น จึงเอาเปรียบเทียบกับไม่ได้^{๓๒} นอกจากจะแย้งความคิดของนักเศรษฐศาสตร์ ออร์ธอดอกซ์แล้ว แซนบรูคยังไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของนักวิชาการกลุ่มธนาคารโลก ที่มุ่งให้จัดความยากจน โดยอาศัยกลยุทธ์การพัฒนาแบบเน้นความเจริญเติบโตและการกระจายรายได้ควบคู่กันไป (Redistribution with Growth) ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาที่มุ่งเพิ่มรายได้ประชาชาติจะไม่สามารถเข้าถึงคนจนได้ เพราะโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมไม่เอื้ออำนวยดังกล่าวแล้ว^{๓๓} การแก้ปัญหานี้ จำเป็นต้องศึกษารากฐานของระบบเศรษฐกิจการเมือง (Political Economic Roots) ให้เข้าใจแล้วจึงทำการแก้ไขโครงสร้างเสียใหม่ ซึ่งการแก้ไขนี้พวกชนชั้นนายทุนจะขัดขวาง ดังนั้น ต้องหันเข้าหาอำนาจทางการเมือง สร้างกลุ่มการเมืองที่มีฐานมาจากคนยากจน เมื่อได้อำนาจทางการเมืองแล้วก็ทำการแก้ไขโครงสร้างของทุนเสียใหม่ โดยเอาทุนไปอยู่รอบนอก (Peripheral Capitalism) ให้มากขึ้น และสมดุลกับนายทุนภายในเมือง (Centre Capitalism) ทั้งนี้ โดยรัฐบาลต้องปรับโครงสร้างการเจริญเติบโตเสียใหม่ รวมทั้งต้องลงทุนอย่างหนักและต่อเนื่องแก่เขตรอบนอกด้วย^{๓๔}

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีความจำเป็นขั้นพื้นฐานนั้น เป็นทฤษฎีทางสายกลางระหว่างทฤษฎีภาวะทันสมัยและทฤษฎีพึ่งพา ที่เสนอมิติใหม่ในการวางแผนพัฒนาจากกรอบความคิด ในการวางแผนจากส่วนกลางไปสู่การวางแผนจากระดับล่าง (Bottom-Up Planning) ขึ้นมา ซึ่งความต้องการความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนในแต่ละประเทศนั้น ๆ มีความต้องการที่แตกต่างกัน

^{๓๑} Sandbrook, R. **The politics of basic needs: Urban aspects of assaulting poverty in Africa.** London: Heinemann. 1982.

^{๓๒} Kuznet's Hypothesis Ibid, 1955, p. 1.

^{๓๓} Sandbrook, Ibid, 1982, pp. 5-6.

^{๓๔} Ibid, 1982, p. 2.

ดังนั้น ประเทศต่าง ๆ จึงควรกำหนดความจำเป็นขั้นพื้นฐานตามเกณฑ์ และความเหมาะสมของประชาชนในประเทศของตนให้ชัดเจนได้มากที่สุด

จากแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทั้ง ๓ ทฤษฎี ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไข ปัญหาความยากจนข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า จุดมุ่งหมายและกระบวนการพัฒนาของทฤษฎีภาวะทันสมัย และทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานนั้น มีความชัดเจนมากกว่าทฤษฎีพึ่งพา โดยทฤษฎีภาวะทันสมัย จะเน้นในเรื่องของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม และพยายามเพิ่มรายได้ต่อหัวของประชากรให้มาก ๆ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายหลุดพ้นจากความยากจน แต่ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนนั้นเน้นการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบผสมผสานกันอย่างมีคุณภาพ

๒.๖ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนากระแสทางเลือก

ภายหลังการพัฒนาประเทศตามแนวทางของทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) ซึ่งเป็นต้นแบบของการพัฒนาและแพร่กระจายไปทั่วโลก ได้ประสบผลสำเร็จและก่อให้เกิดผลดีโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ดังเช่นในกรณีของประเทศญี่ปุ่นและอีกหลายประเทศในเอเชียจนได้กลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (New Industrial Countries หรือ NICs) คือ เกาหลีใต้ สิงคโปร์ ฮองกง และไต้หวัน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี การพัฒนาตามแนวทางดังกล่าวนี้ถึงแม้จะเกิดผลดี แต่ก็เกิดปัญหาในหลายด้านไปทั่วโลกเช่นกัน โดยเฉพาะปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม อาทิ ภาวะเรือนกระจก ภาวะโลกร้อนอันเกิดจากการฉีกขาดของชั้นบรรยากาศโลก และเหตุการณ์สารกัมมันตภาพรังสีรั่วไหลจากโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ระเบิด จนเกิดแนวคิดการพัฒนา ขึ้นใหม่หลายแนวคิดและในหลายประเทศ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับประเทศต่างๆ ที่มักเรียกว่า “ทฤษฎีกระแสรอง” หรือ “กระแสทางเลือก” อาทิ การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เศรษฐกิจแบบตลาดทางสังคม (Social Market-Economy) เศรษฐศาสตร์สีเขียว (Green Economics) เศรษฐศาสตร์ทางเลือก (Alternative Economics) เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (Buddhist Economics) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) การสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ประชาสังคม (Civil Society) ท้องถิ่นนิยม (Localism) ชายขอบนิยม (Marginalism) และสตรีนิยม (Feminism)^{๓๕} เป็นต้น

^{๓๕} คาร์ล เซกซ์เนอร์, ๑๐ ปีหลังจากริโอ: วิพากษ์การพัฒนาอย่างยั่งยืน. (มัทนา โกสุมภ์, เดชาทองสูงเนิน และพิเชษฐ นันทา, แปล). เชียงใหม่: มูลนิธิไฮน์ริค เบิลล์ สำนักงานประจำประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ๒๕๔๕ ก, หน้า ๖๙; สุมิตร สุวรรณ. รัฐกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา. (นครปฐม: เพชรเกษมพรินต์ติ้งกรุ๊ป. ๒๕๕๔).

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาอย่างยั่งยืนกลายเป็นแนวคิดที่ถูกพูดถึงมากที่สุด เนื่องจากสามารถอธิบายและเสนอแนวทางแก้ปัญหาอันเนื่องมาจากการพัฒนาตามทฤษฎีความทันสมัยได้ เนื่องจากการพัฒนาอย่างยั่งยืนทำให้ศูนย์กลางการพัฒนาอยู่ที่คน (People-Centered) แทนที่จะเป็นตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงกลายมาเป็นทางเลือกเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ เนื่องจากคนสามารถเป็นหน่วยเชิงคุณภาพได้พอ ๆ กับหน่วยเชิงปริมาณ^{๓๖} ในการประชุมคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติ (The UN World Commission on Environment and Development หรือ WECD) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้ให้นิยาม “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ว่าหมายถึง “การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ริตรอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นหลัง”^{๓๗}

दनัย กิติกรณ กกล่าวว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นการพิจารณาประเด็นการพัฒนาในมิติที่กว้างกว่าการพัฒนาโดยทั่วไป ซึ่งนอกจากจะพิจารณาการพัฒนาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้วยังมีการนำมิติด้านเวลาเข้ามาพิจารณาประกอบด้วย กล่าวคือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในปัจจุบันให้ดีขึ้น ซึ่งสามารถทำได้โดยการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยคำนึงถึงมิติด้านสิ่งแวดล้อมด้วย^{๓๘}

การรักษารัฐธรรมนูญและอำนาจอธิปไตยของสิ่งมีชีวิต ไม่เพียงเป็นปัญหาของระบบนิเวศน์ หรือปัญหาสังคม หรือเป็นปัญหาเศรษฐกิจ แต่เป็นการบูรณาการของปัญหาทั้งสามเข้าด้วยกัน ดังนั้น การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงต้องมีเป้าหมายการพัฒนาทั้ง ๓ ด้านอย่างเหมาะสมและสมดุล เป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Objectives of Sustainable Development) จึงแบ่งออกได้เป็น ๓ ด้าน^{๓๙} คือ

^{๓๖} คาร์ล เชกซ์ไนด์เนอร์. การพัฒนาที่ยั่งยืน: ยาสารพัฒน์? กรณีศึกษาประเทศไทยจากแง่มุมทางวัฒนธรรมต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. (ธีรพงษ์ ลัทธวรรณ และอภิชาติ ดวงดี, แปล). เชียงใหม่: มูลนิธิไฮนริค เบิลล์ สำนักงานประจำประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ๒๕๔๕ ข, หน้า ๒๖.

^{๓๗} กมลินทร์ พินิจภูวดล, กิตติภูมิ เนียมหอม และพันธ์รับ ราชพงศา. รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development). (กรุงเทพมหานคร: สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน), ๒๕๖๐), หน้า ๑๒.

^{๓๘} ดนัย กิติกรณ. ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

^{๓๙} พายัพ พยอมยงค์. (๒๕๕๐). หน่วยที่ ๑ กระบวนทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนา. ในสาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประมวลสารประชุมวิชาการ กระบวนการพัฒนาและทางเลือกสาธารณะ หน่วยที่ ๑-๕, หน้า ๑-๑ - ๑-๓๓. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๕๐, หน้า ๑-๑๘.

๑. เป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Objectives) เน้นเรื่องความเจริญเติบโตที่เพียงพอที่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนลดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และควมมีประสิทธิภาพ

๒. เป้าหมายการพัฒนาสังคม (Social Objectives) เน้นการสนับสนุนให้ประชาชนมีแบบแผนการบริโภคที่เหมาะสม อยู่ในระดับที่ทรัพยากรธรรมชาติสามารถรองรับได้ ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาชนเพื่อร่วมคิด ร่วมพัฒนาให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน มีการกระจายผลผลิตอย่างเป็นธรรมและผลิตสินค้าที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

๓. เป้าหมายการพัฒนาสิ่งแวดล้อม (Ecological Objectives) เน้นเรื่องความเคารพต่อระบบนิเวศน์ มีรูปแบบการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สามารถพลิกฟื้นให้กลับสู่สภาพเดิมทางธรรมชาติให้ได้มากที่สุด ส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตสามารถตอบสนองความต้องการและความจำเป็นของตนเองได้

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ ได้สรุปแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนจะคำนึงถึงมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่มีความเชื่อมโยงกันและสามารถเปรียบเทียบกับภารกิจดำเนินการที่ยั่งยืนในระดับองค์กรไว้^{๔๐} ดังนี้

๑. เป็นเรื่องของการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมภายใต้ข้อจำกัดทางสภาพแวดล้อม ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการตอบสนองความต้องการที่จำเป็นของคนในรุ่นต่อไป

๒. คำนึงถึงมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่มีความเชื่อมโยงกัน อาทิ การจัดการความยากจนจำเป็นต้องคำนึงถึงการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและความเป็นธรรมทางสังคมประกอบกัน

๓. มุ่งหมายที่จะบรรลุถึงสถานะแห่งความยั่งยืนของสังคมโลกโดยรวม ไม่ใช่เพื่อความยั่งยืนหรือความสามารถในการอยู่รอดขององค์กรใดองค์กรหนึ่งซึ่งหมายรวมถึง วิธีการบริโภคอย่างยั่งยืน และแหล่งทรัพยากรที่ยั่งยืน

ดังนั้น การพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงเป็นการพัฒนาที่ครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้านและทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตใจ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยมีคนเป็นศูนย์กลางหรือเป้าหมายของการพัฒนา เพื่อให้คนกินดีอยู่ดีและมีความสุข ทั้งในคนรุ่นนี้และรุ่นต่อไป

ลำดับต่อไปจะนำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่จะใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสมต่อไป ได้แก่ การศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ระบบเกษตรกรรม

^{๔๐} พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, CSR กับการพัฒนาที่ยั่งยืน, วารสารเศรษฐศาสตร์สุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ มีนาคม ๒๕๕๕, หน้า ๓.

ยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เทคโนโลยีที่เหมาะสมและการพัฒนาแบบคู่ขนานหรือเศรษฐกิจสองระบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Education for Sustainable Development)

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงต้องใช้การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเช่นเดียวกัน การศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงเป็นการศึกษาที่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการสร้างองค์ประกอบทางการศึกษาให้สามารถขับเคลื่อนสู่ความสมดุลขององค์ประกอบทั้ง ๓ ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ให้เดินไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๑} คือ

๑. การดำเนินงานของการศึกษา จะต้องทำให้สมาชิกในสังคมสามารถรู้หนังสือในระดับขั้นมีปัญหาในการแก้ไขปัญหา เป็นสังคมแห่งปัญญา (Education Society) และสามารถสร้างทักษะในการดำรงชีวิต ในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีปรัชญาในการดำรงชีวิตในรูปของการมีเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้แก่ความสามารถจัดสรรทรัพยากรให้พอเพียงได้ตั้งแต่ระดับครอบครัว ที่สามารถมีการพัฒนาให้เกิดวัตถุดิบทางด้านอาหารอย่างพอเพียงได้

๒. การตัดสินใจด้านการศึกษา การเลือกการตัดสินใจเกิดจากองค์ความรู้ที่ได้จากการให้การศึกษาและการวิจัยโดยชุมชนเป็นฐาน นำมาวางแผนเลือกโอกาสทางการศึกษาที่จะทำให้ชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นประชากรที่มีการศึกษา ไม่ว่าความรู้ที่จะสร้างชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความชำนาญและทักษะในฝีมือแรงงาน และความร่วมมือร่วมใจในการปกป้องและพิทักษ์ชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี

๓. การศึกษาสร้างคุณภาพชีวิต การศึกษาจะต้องเน้นความพยายามในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต อาทิ ช่วยยกระดับสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวชุมชน และสังคม ทำให้อัตราการเสียชีวิตของเด็กทารกลดลง และมีการวางแผนปรับปรุงพัฒนาการศึกษาของคนรุ่นหลังให้ดีขึ้น ที่เห็นได้จากสภาพที่ดีมีมาตรฐานทางเศรษฐกิจและสังคม

๔. การบริหารจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องจากการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงมีความจำเป็นต้องสร้างเครือข่าย และทำงานร่วมกับผู้อื่นจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ที่จะนำมาจัดการเป็นเนื้อหาในการให้การศึกษา

^{๔๑} กาญจนา เกรียงซี. การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน Education for Sustainable Development (ESD). วารสารสมาคมวิจัย, ๒๑(๒), ๒๕๕๙: ๑๓-๑๘.

การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกุญแจสำคัญของความสามารถของประเทศในการที่จะพัฒนาตนเองให้บรรลุเป้าหมายของความยั่งยืน ไม่ใช่พัฒนาให้คนมีการศึกษาในระดับสูงขึ้น แต่เป็นการยกระดับการศึกษาที่เป็นการสร้างสรรค์การบริหารจัดการศึกษาให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า และสร้างสรรค์อนาคตที่ดีให้กับการดำเนินชีวิตของคนรุ่นอนาคต จะต้องมีการปฏิรูปหลักสูตร การศึกษาทุกระดับ เพื่อช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ผลผลิตและรูปแบบการบริโภคที่ยั่งยืน ดังนี้

๑. การพัฒนาหลักสูตรที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนในการศึกษาระดับต่าง ๆ ควรจะเป็นการจัดหลักสูตรที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ๑) องค์ประกอบทั้ง ๓ ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเรียงลำดับความสำคัญและความยากง่ายของการศึกษา ๒) การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสีเขียว ๓) การเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพความหลากหลายแตกต่างกันของวัฒนธรรมของประชากรโลก เพื่อความเข้าใจอันดีและความร่วมมือในการดำเนินชีวิตโดยปราศจากความขัดแย้ง

๒. การพัฒนาผู้สอนและผู้เรียนให้มีสมรรถนะในด้านต่างๆ คือการคิดเชิงวิเคราะห์ การวาดภาพอนาคตที่พึงประสงค์ การตัดสินใจในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น และด้านสภาพแวดล้อมในลักษณะสมดุล การพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงของโลก อาทิ ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ความหลากหลายทางชีวภาพ ภัยพิบัติ การจัดการความเสี่ยง ระบบเมือง และวิถีชีวิต ฯลฯ เพื่อความเข้าใจ และหาทางสร้างกิจกรรมหรือบทเรียนในการแก้ไขปรับปรุงให้คุณภาพชีวิตของตนเอง ชุมชน และสังคมดีขึ้น

๓. การพัฒนาผู้อยู่ในระบบการศึกษาและขาดโอกาส ให้มีความเสมอภาคและลดความเหลื่อมล้ำทางโอกาส ด้วยการจัดการศึกษาให้ประชากร ที่ไม่อยู่ในกลุ่มการศึกษาในระบบได้มีบทเรียนแบบเรียน ความรู้ที่ถ่ายทอดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ด้วยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อให้สมาชิกของชุมชนและสังคมมีการศึกษาตลอดชีวิต (Life-Long Education Society) และรู้จักยืดหยุ่นปรับตัวให้เกิดความสมดุลในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม ให้สามารถยืนหยัดอยู่ในโลกอย่างเป็นผู้ที่มีศักดิ์ศรีและมีอัตลักษณ์ของตนเอง

๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

ประวัติศาสตร์เมืองเพชรบุรี เคยตั้งรับข้าศึกเขมร คราวยกทัพเรือมาตีเมืองเพชรบุรี ข้าศึกได้มาถึงสองคราว แต่คราวหลังรู้พลมีมากเข้าตรึงกำลังล้อมเมืองเพชรบุรีอยู่นาน จนภายในเมืองเกิดความระส่ำระสาย ในที่สุดข้าศึกก็ตีเข้าเมืองได้ทางประตูทางด้านตะวันออก เรียกว่าประตูเมืองด้านบางจน เมืองเพชรบุรีจึงเสียแก่เขมร ข้าศึกได้ทรัพย์สินของมีค่าเป็นจำนวนมาก และผู้คนก็ถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลย ทำให้เมืองร้างไปในคราวนั้น และทำให้บนกำแพงเมืองซึ่งเป็นถนนสูงถูกปล่อยปละละเลยมีต้นสะแกมากเป็นจำนวนมาก ถนนที่เป็นทางเดินสัญจรไปมาจึงเป็นช่องมองทะลุเป็นปล้องไปไกล เรียกว่าเป็นช่องสะแก ต่อมาจึงได้นำมาเป็นนามตำบลว่า ตำบลช่องสะแก ถนนสูงหรือกำแพง

เมืองปัจจุบันได้หมดสภาพไปแล้ว เพราะหลังจากเกิดเหตุไฟไหม้เมืองเพชรบุรีครั้งใหญ่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ แล้วทางเทศบาลและชาวบ้าน ได้นำรถยนต์มาขุดลอกดินบนกำแพงเมืองหมดไปจนถึงพื้นล่าง เพราะครั้งก่อนกำแพงเมือง มีความสูงขนาดครึ่งหนึ่งของเสาไฟฟ้าและมีความยาวรวม ๑ กิโลเมตร นับตั้งแต่บ้านคลองยางถึงหัวป้อมแล้วตรงไปถึงทางรถไฟ บัดนี้ได้มีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนขึ้นแทน

ต้นตาลเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรี นอกจากจะให้ประโยชน์ในการทำน้ำตาล และขนมหวานที่ขึ้นชื่อของเมืองเพชรบุรีแล้ว ส่วนต่างๆ ของต้นตาลยังมีประโยชน์อีกมากมาย อีกทั้งตำบลช่องสะแกมีต้นตาลเป็นจำนวนมาก และชาวบ้านช่องสะแกก็ประโยชน์อาชีพทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพรอง หลังจากฤดูกาลเกี่ยวข้าว พระพิพิธพัชรโรดม (อำนวย อินทวงค์โณ) เจ้าอาวาสวัดพระรูป ตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี จึงมีความเห็นว่า ควรอนุรักษ์อาชีพทำน้ำตาลไว้ให้เยาวชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ จึงจัดทำ “ศูนย์การเรียนรู้เตาตาล” โดยการดูแลของวัดพระรูปขึ้นไว้ ณ บริเวณวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี เพราะในพื้นที่ดังกล่าวมีต้นตาลอยู่จำนวนหนึ่ง และมีพื้นที่เหมาะสมในการจัดทำศูนย์การเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง^{๔๒} จึงได้สร้างเตาตาลขึ้น โดยวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. ได้ฤกษ์งามยามดี ในการทำขวัญตาล หรือแรกดตาล ก่อนเริ่มฤดูกาลทำตาล เพื่อเอาน้ำตาลโตนด โดยเป็นการสืบสาน อนุรักษ์วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ของชาวบ้านในถิ่นนี้แต่เก่าก่อน เพราะขณะนี้การทำน้ำตาลโตนดเริ่มที่จะหาคนทำได้น้อยลง และเตาตาลก็น้อยลง และเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นและอนุรักษ์ สืบสาน ทางวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี จึงได้ริเริ่มทำขึ้น เพื่อขยายต่อไปให้เป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนสืบต่อไป

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา ผลของการวิจัยพบว่า เกษตรทฤษฎีใหม่ คือ หลักการบริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำเพื่อการเกษตร ในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเอง มีรายได้ไว้ใช้จ่ายในครอบครัว มีอาหารไว้สำหรับบริโภคตลอดปี เป็นการลดความเสี่ยงไม่ให้เกิดความเสียหาย เมื่อตลาดหรือสภาพแวดล้อมเกิดความแปรปรวนหรือเกิดวิกฤติขึ้น เป็นกระบวนการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ มีการวางแผนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ประสานสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน

^{๔๒} มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. ศูนย์การเรียนรู้เตาตาลวัดพระรูป. U๒T มหาวิทยาลัยสุรนารี. ม.ป.ป.

ทั้งนี้ การนำหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ไปใช้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน รู้จักยืดหยุ่น สามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ได้

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชานั้น แบ่งออกเป็น ๑) หลักนาถกรณธรรม ๑๐ ส่งเสริมด้านการพึ่งพาตนเอง ได้แก่ (๑) ศิล รักษากายวาจาให้เรียบร้อย มีเมตตาต่อผู้อื่น (๒) พากุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมาก มีความรู้ลึกซึ้ง (๓) กัลยาณมิตตตา การคบคนดีมีที่ปรึกษาดี และผู้แนะนำสั่งสอนดี (๔) โสวัจสสตา ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย รู้จักรับฟังเหตุผล (๕) กิงกรณียะสุ ทักขตา เอาใจใส่ชวนชวยในกิจน้อยใหญ่ของหมู่คณะ (๖) ธัมมกามตา รักธรรมไม่กลัวความไม่จริง รู้จักพูดและรู้จักรับฟัง (๗) วิริยารัมภะ ขยันหมั่นเพียรมีใจแก่กล้า ไม่ย่อท้อ (๘) สันตุภูสิความสันโดษ ยินดี มีความสุขความพอใจด้วยปัจจัยสี่ที่หามาได้ด้วยความเพียรอันชอบธรรม (๙) สติมีสติ ระลึกรู้ตัว ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท (๑๐) ปัญญา มีปัญญารอบรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งเข้าใจทุกสิ่งตามความเป็นจริง ๒) หลักสังคหวัตถุ ๔ ส่งเสริมด้านรวมพลังของเกษตรกร ได้แก่ (๑) ทาน การแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น (๒) ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก กล่าวที่เป็นประโยชน์ (๓) หลักอรรถจริยา ชวนชวยบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (๔) สมานัตตตา ทำตนเสมอต้นเสมอปลายในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล สิ่งแวดล้อม ๓) หลักสัปปุริสธรรม ๗ ส่งเสริมด้านการพัฒนาก้าวหน้า ได้แก่ (๑) ธัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ (๒) อตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล (๓) อตตัญญตา รู้จักตน (๔) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ (๕) กาลัญญตา รู้จักกาลเวลา (๖) ปริสัญญตา รู้จักชุมชน สังคม (๗) ปุคคลสัญญตา รู้จักบุคคล

การบูรณาหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา พบว่า เกิดผลใน ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรมีความขยันอดทน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ห่างไกลอบายมุข มีสติ พอเพียง รู้จักปล่อยวาง ๒) ด้านการรวมพลังของเกษตรกร แบ่งปันช่วยเหลือกันตรงไปตรงมา เชื่อใจกันด้วยความอบอุ่น เอื้อเฟื้อ ไม่หลอกลวง สงเคราะห์ชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมวางตนพอดี ๓) ด้านการพัฒนาก้าวหน้า เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการฯ รู้ดี และมีความมั่นใจในสิ่งที่ตนกำลังทำ มีเป้าหมายชัดเจน รู้จักการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักวิธีเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตร ใช้ชีวิตด้วยความพอดี รู้จักประมาณ มีจิตใจเยือกเย็น รู้จักรอคอย รู้จักความเป็นไปของชุมชนที่ตนอยู่ว่า มีวัฒนธรรม ความเชื่ออันอย่างไร รู้จักให้เกียรติเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น^{๔๓}

พระครูธรรมธรรวเรเตชา อคฺคเตโช ศุภกฤษฺ เตชะนามเมือง นิกฺร สุวรรณดี และคณิศฺ สุพรเสฐียรกุล ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการพุทธธรรมและภูมิปัญญาทางการเกษตรของชุมชนเกษตรอินทรีย์ ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาอันเกิดจากการบ่มเพาะและสั่งสมจากการเรียนรู้และแลกเปลี่ยน

^{๔๓} พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๑.

เผยแพร่กันในหมู่ชาวเกษตรอินทรีย์ในด้านการทำปุ๋ยชีวภาพ ผลการวิจัยยังแสดงอีกว่ามีการการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการทำการเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ๕ และหลักเมตตาธรรม นอกจากนี้ยังพบว่ามีการนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการทำงานด้านเกษตรอินทรีย์ของชุมชนอีกด้วย^{๔๔}

พระราชวรมุณี (พล อากาศโร) วุฒินันท์ กันทะเตียน และอรรถัย มีแสง ได้ศึกษาเรื่องนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า ในช่วง ๕๐ ปีที่ผ่านมา กิจกรรมของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงระบบนิเวศไปอย่างรวดเร็วยิ่งกว่าช่วงเวลาใดๆ ในประวัติศาสตร์ อิทธิพลแนวคิดด้านวิทยาศาสตร์แบบลดทอนทำให้มนุษย์เข้าใจผิดว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ฉลาดกว่าผู้ใดและสามารถเอาชนะพลังยิ่งใหญ่ของธรรมชาติได้ ทั้งยังได้สร้างความเสียหายแก่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม การพัฒนาที่มากเกินไปก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัวและขาดจิตวิญญาณของการรับผิดชอบต่อทุกสรรพสิ่ง การประยุกต์หลักพุทธธรรมบูรณาการกับนิเวศวิทยาเพื่อการพัฒนาจิตและสังคมอย่างยั่งยืนได้วิเคราะห์ตัวอย่างจากกรณีศึกษา ๖ กรณี และพบว่า หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่ทุกหน่วยงานได้นำไปประยุกต์ โดยอาจจะไม่ได้ใช้ภาษาธรรมดั่งที่เข้าใจทั่วไปแต่ได้ทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่แสดงให้เห็นว่าองค์กรธรรมทั้ง ๓ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้เรียกว่า “พุทธบูรณาการ” และมีการพัฒนาแปรเปลี่ยนไป ตามหลักอิทัปปัจจยตา หรือความเป็นไปตามความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ถ้าทุกองค์กรได้นำหลักไตรสิกขาไปปฏิบัติย่อมหวังได้ว่าจะประสบความสำเร็จในการดูแลระบบนิเวศ พร้อมทั้งเกิดการพัฒนจิตและสังคมได้อย่างยั่งยืน^{๔๕}

ศราวุฒิ วิสาพรม วชิรวัตต์ อาริยะสิริโชติ และวนิดา เสาสิมมา ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์การสร้างพลเมืองเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยจากฐานราก: กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม พบว่า การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) เป็นพื้นฐานสำคัญของการปกครองที่มั่นคงและมีเสถียรภาพ การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองไม่ใช่เพียงแค่เสริมสร้างความรู้ให้แก่ประชาชน และไม่ใช่เพื่อจรรโลงระบบการเมือง แต่ยังส่งผลที่เป็นรูปธรรมโดยตรงต่อประชาชน ให้ประชาชนกลายเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ (Active Citizen) และให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพกติกาในสังคม อีกทั้ง การใช้ประชาธิปไตยหรือการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน จะต้องมีการ

^{๔๔} พระครูธรรมธรรวเรเดชา อคคเตโช ศุภกฤช เดชะนามเมือง นิกธ สุวรรณดี และคณิศ สุพรเสฐียรกุล. การบูรณาการพุทธธรรมและภูมิปัญญาทางการเกษตรของชุมชนเกษตรอินทรีย์. **วารสารพุทธศาสนศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๑) : ๔๘-๕๔.

^{๔๕} พระราชวรมุณี (พล อากาศโร) วุฒินันท์ กันทะเตียน และอรรถัย มีแสง. นิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมไทย. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**, ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๓๑-๔๘.

ฝึกฝนประชาชนเจ้าของประเทศจึงจะสามารถปกครองกันเองได้ และอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความแตกต่างและความขัดแย้ง และการสร้างพลเมืองเพื่อการสร้างพลเมืองเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตย จากฐานรากในกรณีของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม พบว่า มีกระบวนการสร้างพลเมืองที่สำคัญ คือ ๑) ซ่อม ปรับรื้อระบบความคิดและมุมมองทางการเมือง ทำความเข้าใจนิยามความหมายพลเมือง ๒) เสริมสร้างองค์ประกอบกระบวนการสำคัญ ๔ มิติ ความรู้สู่การเป็นพลเมือง ตื่นรู้ ๓) ต่อเติมเพิ่มศักยภาพพลเมือง และ๔) ต่อยอดเชื่อมเครือข่ายขยายภาคีพลเมือง^{๔๖}

สุรพล สุยะพรหม ได้วิจัยเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองของพระเทพปฏิภาณวาที (เจ้าคุณพิพิธ) : ศึกษาในช่วงเวลา พ.ศ. ๒๕๔๐ – ๒๕๖๐ พบว่า กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของพระเทพปฏิภาณวาที (เจ้าคุณพิพิธ) ในช่วงเวลาปี พ.ศ. ๒๕๔๐ – ๒๕๖๐ นั้น เจ้าคุณพิพิธในฐานะผู้ส่งสารที่เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ได้นำเทคนิคและวิธีการสื่อสารของพระพุทธเจ้ามาใช้ คือ สื่อสารได้อย่างแจ่มแจ้ง จูงใจ แกล้งกล้า และร่าเริง อีกทั้งเป็นผู้ส่งสารทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างตรงไปตรงมา นับเป็นพระภิกษุที่มีฝีปากแกล้งกล้าด้วยการใช้ภาษาไทย ทั้งรูปแบบของร้อยแก้วและร้อยกรอง ส่วนสารนั้นเจ้าคุณพิพิธได้ใช้เนื้อหาของหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพื่อเสนอเป็นแนวทางแก้ปัญหาสังคมและปัญหาทางการเมือง โดยผ่านช่องทางของสื่อทั้งสื่อกระแสหลักคือ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หนังสือและในรูปแบบของการบรรยาย ปาฐกถา การเทศนา รวมถึงการใช้สื่อบุคคลผ่านสื่อใหม่ทั้งยูทูป เฟซบุ๊ก และเพจ ตลอดจนรูปแบบของมัลติมีเดียที่มีความทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และผู้รับสารของเจ้าคุณพิพิธ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร และในตัวเมือง ที่เป็นผู้ที่มีความสนใจทางการเมืองและเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง^{๔๗}

ไพบุลย์ สุขเจตนิ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อองค์กรเมืองระดับท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี” พบว่า สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี อาทิ การสื่อสารของนักการเมืองกับประชาชนไม่ตรงกัน นักการเมืองเข้าไม่ถึงประชาชน พฤติกรรมและการกระทำของนักการเมืองที่ประชาชนได้รับรู้จากข่าวต่างๆ การ

^{๔๖}ศราวดี วิสาพรหม วชิรวัตต์ อาริยะสิริโชติ และวนิดา เสาสิมมา, “การวิเคราะห์การสร้างพลเมืองเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยจากฐานราก:กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม”, วารสารการเมืองการปกครอง, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๑.

^{๔๗}สุรพล สุยะพรหม, “การสื่อสารทางการเมืองของพระเทพปฏิภาณวาที (เจ้าคุณพิพิธ) : ศึกษาในช่วงเวลา พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๖๐”, วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต สาขาสื่อสารการเมือง, (วิทยาลัยสื่อสารการเมือง : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๖๒).

วิพากษ์วิจารณ์จากสื่อและนโยบายของนักการเมือง บางนโยบายอาจจะทำได้หรือทำไม่ได้ ซึ่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และต่อความไว้วางใจของประชาชน^{๔๘}

เปรมศักดิ์ แก้วมรกฏ ได้วิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษา อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลา” พบว่า ด้านลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นจะเป็นไปในรูปแบบของการพูดคุยเรื่อง การเมือง แต่ที่เป็นหลักคือการไปเลือกตั้งโดยส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพราะเห็นว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญ ด้านลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่วัยรุ่นพึงประสงค์ ได้แก่ ๑) ต้องการพื้นที่เพื่อใช้ในการแสดงออกทางการเมือง ๒) การเลือกตั้งที่โปร่งใสทุกขั้นตอนตรวจสอบได้ และ๓) มีส่วนร่วมในการเลือกผู้ปกครองระดับท้องถิ่นด้วยตนเอง แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่น ได้แก่ ๑) ครอบครัว ปลูกฝังจิตสำนึกการเมือง ๒) โรงเรียน ให้ความรู้เกี่ยวกับการเมือง ๓) ชุมชน ต้องสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองขึ้นมา ๔) ศาสนา ต้องปลูกฝังเรื่องความดีหรือสิ่งที่ควรประพฤติ และ๕) หน่วยงานทางการปกครองมีส่วนร่วมสำคัญ เพราะเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยตรง ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่น ได้แก่ ๑) การศึกษา ที่ยังไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะใน หมู่บ้านที่ห่างไกล ๒) วัยรุ่นติดยาเสพติดจนทำตัวนิ่งเฉยเรื่องบ้านเมือง ๓) สภาพเศรษฐกิจครอบครัว รายได้ไม่พอเลี้ยงชีพทำให้ วัยรุ่นสนใจแต่เรื่องปากท้องและทำงาน ๔) การพนันฟุตบอลแพร่หลาย และ๕) เกรงกลัวอันตราย จนไม่กล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรม ต่างๆทางการเมือง เพราะกลัวจะตกเป็นเป้าหมายของฝ่ายตรงข้าม^{๔๙}

อิสมาแอล เบญอุบรอฮีม และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกับการพัฒนาความมั่นคงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของไทย” พบว่า ประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างกระบวนการวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาความมั่นคง ความสงบสุขและสันติในพื้นที่ได้อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ด้านการพัฒนาระบบสาธารณสุขไปรษณีย์ ด้านการพัฒนาเครือข่ายโทรคมนาคม ด้านการพัฒนาระบบการศึกษา ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนาการค้าและการลงทุน ด้านการพัฒนาสังคมจิตวิทยา และด้านการพัฒนาการเมืองตามลำดับ ทั้งนี้ การที่ภาครัฐได้ดำเนินยุทธศาสตร์สนองรับแนวทางตามพระราชดำริ “**เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา**” ได้สร้างความเชื่อมั่นต่อพี่น้องประชาชน

^{๔๘} ไพบูลย์ สุขเจตน์, “การพัฒนาความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมือง ระดับท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี”, **ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓).

^{๔๙} เปรมศักดิ์ แก้วมรกฏ, “วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษา อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลา”, **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี**, ปีที่ ๑๒ ฉบับพิเศษ (ตุลาคม ๒๕๖๑) : ๒๑๘-๒๒๕.

ในพื้นที่ ทั้งนี้ ประชาชนในพื้นที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาความมั่นคง ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนา เพื่อให้การแก้ไขปัญหาความไม่สงบสามารถดำเนินไปได้อย่างถูกต้องตามทิศทางที่ควรจะเป็น ดังนั้น ภาครัฐควรผลักดันการเสริมสร้างกระบวนการทางวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมทุกมิติ^{๕๐}

ธนาภรณ์ ไ้วเจริญ และวัชรินทร์ ชาญศิลป์ ได้วิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี” พบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี อยู่ในระดับสูง กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุดในการยึดถือเสียงข้างมากเป็นหลัก แต่ต้องรับฟังเสียงข้างน้อยด้วย ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยน้อยที่สุดกับประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า รายได้ของครอบครัวต่างกัน มีผลต่อระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้แต่กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ ระดับการศึกษา สาขาวิชาการศึกษา และภูมิลำเนาของครอบครัวที่ต่างกัน ส่งผลต่อระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๕๑}

ปรมต วรรณบวร และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” พบว่า ๑. ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบศีลธรรมโดยเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพสิทธิของกันและกัน มีความเท่าเทียมกัน กล้าเสนอความคิดต่อส่วนรวม ๒. หลักธรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย คือ หลักสัปปุริสธรรม ๗ ได้แก่ ๑) การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ คือ ความรับผิดชอบต่อสังคมโดยมีการยึดถือคำสั่งสอนของศาสนาเป็นเครื่องมือ ในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มีการสำนึกในหน้าที่ที่รับผิดชอบ และรู้จักลำดับความคิดไตร่ตรอง ปัญหาหน้าที่ของตนเองเข้าใจตระหนักในหน้าที่ของตนเอง ๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จัก เป้าหมาย คือ การคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีเป้าหมายในทาง ความดีงามเพื่อเป็นคนที่มิหตุผล ๓) การเป็นบุคคลที่รู้จักตนเป็นใคร คือ ความรู้ทางการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตย มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในสังคม ๔) การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี คือ การรู้จักถึงความพอเหมาะ รู้จักพอดีและ

^{๕๐} อิศมาแอล เบญจิบรอฮีม, และคณะ, “วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกับการพัฒนาความมั่นคงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของไทย”, วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยสวนดุสิต, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๗๙-๙๐.

^{๕๑} ธนาภรณ์ ไ้วเจริญ และวัชรินทร์ ชาญศิลป์, “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี”, วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๐) : ๑๓๓-๑๔๗.

พอเพียงในการดำเนินชีวิต พึ่งตนเอง อยู่อย่างพอเพียง เลี้ยงตนบนสัมมาชีพและวางตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางการเมืองได้ ๕) การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม คือ การใช้ดุลยพินิจในการใช้เวลาให้เหมาะสมระหว่างประชาธิปไตยกับพุทธศาสนาที่มีความเหมาะสมใกล้เคียงกันในหลายมิติ รู้จักแสดงออกให้เหมาะสมกับกาลเวลาในการ เอาใจใส่บ้านเมืองในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ๖) การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม คือ การปฏิบัติตนเหมาะสมกับสภาพของสังคม รู้จักและเคารพระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม และรู้ถึงจารีต ขนบธรรมเนียมของชุมชนและข้อที่ ๗) การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น คือ การเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เข้าใจอารมณ์ของคนในชุมชนมี การยอมรับข้อดีข้อเสียของตนเองและของผู้อื่น เรียนรู้การการดำเนินชีวิตร่วมกัน และ ๓. แนวทางการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดหลักธรรมทางพุทธศาสนา ได้แก่ ประชาชนได้ยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเป็นปกติ การส่งเสริมประชาธิปไตยมีพื้นฐานจากการยึดถือปฏิบัติในหลักพระพุทธศาสนามาก่อนแล้วและเหมาะสมในท้องถิ่น และมีความรู้หลักพุทธธรรมให้เข้าใจและปฏิบัติได้จริง เกิดชุมชน แห่งการเรียนรู้การเมืองกับหลักพุทธธรรม^{๕๒}

วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการกล่อมเกลாதางการเมืองและความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า การกล่อมเกลาทางการเมือง (.๔๓๑) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกในระดับที่สูงกว่าความรู้เกี่ยวกับการเมืองไทยซึ่งมีอิทธิพลในเชิงลบ (.๐๐๒) ต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาในเขตกรุงเทพและปริมณฑล ซึ่งหมายความว่า หากระดับของการกล่อมเกลาทางการเมืองเพิ่มขึ้น ๑ ระดับ จะทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาเพิ่มขึ้น (.๔๓๑) ระดับ และในทางเดียวกันกับความรู้เกี่ยวกับการเมืองไทยที่เพิ่มขึ้น ๑ ระดับ จะทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นเพียง (.๐๐๒) ระดับ โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างการกล่อมเกลาทางการเมือง และความรู้เกี่ยวกับการเมืองไทยกับวัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีความเหมาะสมกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๕๓}

^{๕๒} ประมต วรรณบวร , และคณะ “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น”, วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐) : ๘๕-๑๐๐.

^{๕๓} วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ และคณะ, “ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการกล่อมเกลาทางการเมือง และความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”, วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑๖๖.

ไอยธร เทพทอง และกนกกาญจน์ อนุแก่นทราย ได้วิจัยเรื่อง ค่านิยมประชาธิปไตยของเยาวชนไทย: กรณีศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดนนทบุรี พบว่า ค่านิยมประชาธิปไตยของเยาวชนไทยที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย ๑) ยอมรับความแตกต่างทางเพศ ๒) ความไว้วางใจและเชื่อมั่นผู้อื่น ๓) ติดตามข่าวสาร ๔) มีน้ำใจและจิตสาธารณะ และ ๕) รักษาติและภูมิใจในความเป็นชาติ สำหรับ ค่านิยมประชาธิปไตยของเยาวชนไทยที่ไม่พึงประสงค์และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ประกอบด้วย ๑) ความสัมพันธ์อำนาจแนวดิ่ง ๒) ค่านิ่งต่อผลตอบแทน ๓) ให้คุณค่าต่อวัตถุนิยม และ ๔) ขาดระเบียบวินัยและไม่เคารพกฎหมาย^{๕๔}

๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๙.๑ ตัวแปรอิสระความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของเปรมศักดิ์ แก้วมรกฏ^{๕๕} ดังนี้

๑. ด้านครอบครัว
๒. ด้านชุมชน
๓. ด้านภาครัฐ

๒.๙.๒ ตัวแปรอิสระปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีของพระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์)^{๕๖} ดังนี้

๑. ด้านการพึ่งพาตนเอง
๒. ด้านการรวมพลังของเกษตรกร
๓. ด้านการพัฒนาก้าวหน้า

๒.๙.๓ ตัวแปรตามแนวทางในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของมิตร สุวรรณ^{๕๗} ดังนี้

^{๕๔} ไอยธร เทพทอง และกนกกาญจน์ อนุแก่นทราย, “ค่านิยมประชาธิปไตยของเยาวชนไทย: กรณีศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดนนทบุรี”, วารสารสุทธิปริทัศน์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๑๐๕ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๖๒) : ๙๑

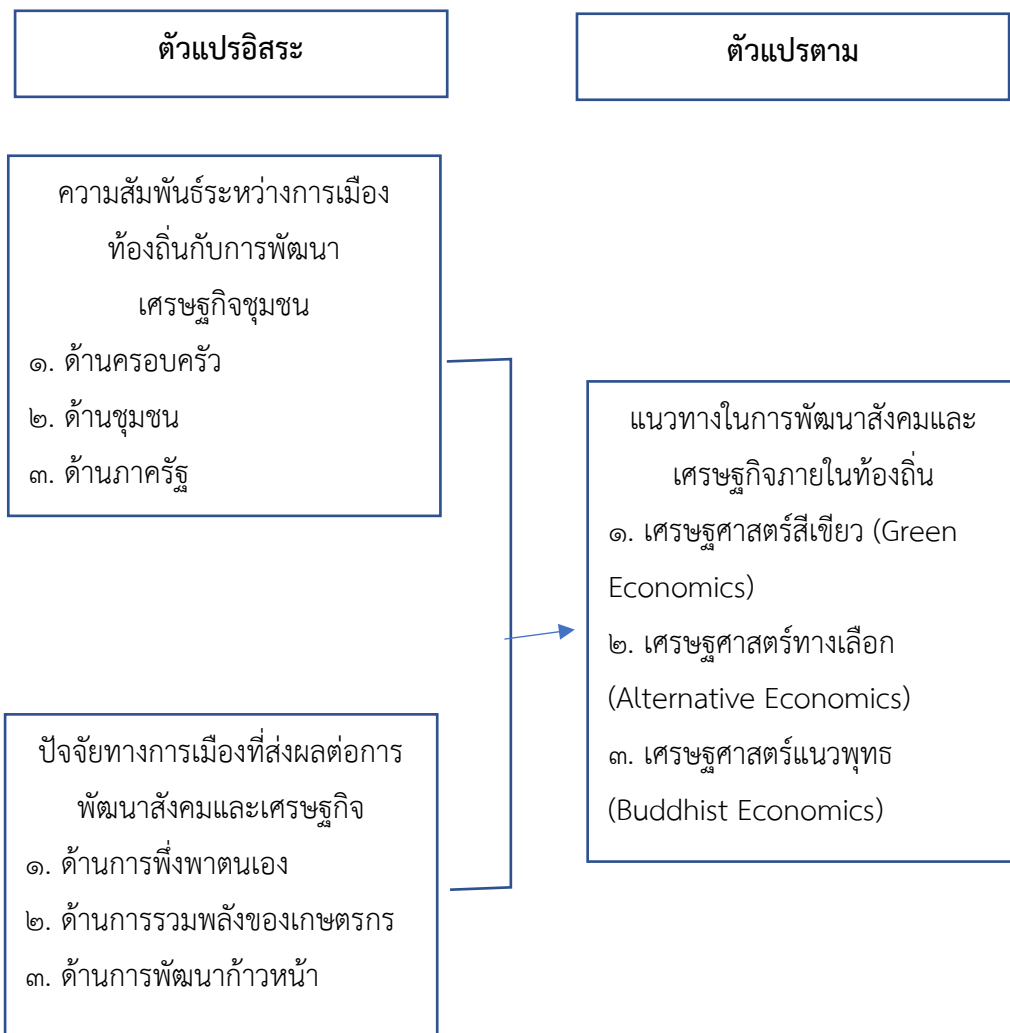
^{๕๕} เปรมศักดิ์ แก้วมรกฏ, “วัฒนธรรมการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษา อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ปีที่ ๑๒ ฉบับพิเศษ (ตุลาคม ๒๕๖๑) : ๒๑๘-๒๒๕.

^{๕๖} พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๑.

^{๕๗} สุมิตร สุวรรณ. รัฐกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา. (นครปฐม: เพชรเกษมพรีนติ้งกรุ๊ป. ๒๕๕๔).

- ๑. เศรษฐศาสตร์สีเขียว (Green Economics)
- ๒. เศรษฐศาสตร์ทางเลือก (Alternative Economics)
- ๓. เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (Buddhist Economics)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “พุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นข้อมูลหลัก และใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อสนับสนุนให้เกิดความสมบูรณ์และน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการแจกแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

๓.๒.๑ ประชากร/กลุ่มอย่าง

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๓.๑ ประชากร วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๔ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๔.๑ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๔.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๔.๕ สถิติที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๕ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีรูปแบบการวิจัยดังนี้

๑. การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้กำหนดคัดเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) คือ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับพุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยผู้วิจัยได้กำหนดคัดเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น ๔ กลุ่มๆ ละ ๕ รูปหรือคน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒๐ รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยจำขึ้นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ตามเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหา ได้แก่ วางเค้าโครงของข้อมูล คำนี้ถึงบริบท (Context) และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยใช้การตรวจสอบสามเส้า เพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ และป้องกันความผิดพลาด

๒. การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชากร ประกอบด้วย ประชากรในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำนวน ๔๘๓,๖๖๘ คน^๑ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) คือ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของยามาเน่ (Taro Yamane)^๒ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕ หรือมีค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ ๕ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน ๔๐๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) จำนวน ๖ ส่วน การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม โดยการใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูลประกอบการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดังนี้ ๑) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ๒) ค่าสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Product Moment) และ ๓) สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (Simple Linear Regression Analysis)

^๑ สารานุกรมเสรี. จังหวัดเพชรบุรี. ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗ จาก <https://shorturl.asia/ATx6D>

^๒ ยุทธ ไกรวรรณ, วิธีวิจัยทางธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๗๙.

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

การวิจัยนี้ใช้พื้นที่จังหวัดเพชรบุรี โดยเน้นศึกษาเฉพาะประชากรในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรที่สามารถประยุกต์พุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

๓.๒.๑ **พื้นที่วิจัย** ได้แก่ พื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง

๓.๒.๒ **ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง** ได้แก่ ประชากรในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรที่สามารถประยุกต์พุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี

๑. ประชากร ประกอบด้วย ประชากรในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน ๔๘๓,๖๖๘ คน

๒. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) คือ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของยามาเน่ (Taro Yamane)^๓ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕ หรือมีค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ ๕ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน ๔๐๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) จำนวน ๖ ส่วน การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม โดยการใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูล ประกอบการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดังนี้ ๑) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ๒) ค่าสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Product Moment) และ ๓) สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (Simple Linear Regression Analysis)

๓.๒.๓ **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้กำหนดคัดเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) คือ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับพุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยผู้วิจัยได้กำหนดคัดเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น ๔ กลุ่มๆ ละ ๕ รูปหรือคน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒๐ รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยจำขึ้นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ตามเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหา ได้แก่ วางเค้าโครงของข้อมูล

^๓ ยุทธ ไกรวรรณ, วิธีวิจัยทางธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๗๙.

คำนึงถึงบริบท (Context) และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยใช้การตรวจสอบสามเส้า เพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ และป้องกันความผิดพลาด

๓.๓ การวิจัยเชิงปริมาณ

แนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นกระบวนการศึกษาข้อมูลด้วยการแบบสอบถาม (Questionnaires) แก่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนจังหวัดเพชรบุรี โดยมีกระบวนการดังนี้

๓.๓.๑ ประชากร วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากร ที่ใช้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรวม จำนวน ๔๘๓,๖๖๘ คน

๒. วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างและขนาดของตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ คือประชาชนในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกร โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) คือ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของยามาเน่ (Taro Yamane)^๔ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕ หรือมีค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ ๕ จากประชากร ทั้งหมดจำนวน ๓๐๔ คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามสูตร (Sample Size) ดังนี้

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N แทน ขนาดของประชากร

e แทน ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง (0.05)

$$\text{แทนค่า } n = \frac{483,668}{1 + 483,668 (0.05)^2}$$

$$n = \frac{483,668}{1 + 483,668 (0.0025)}$$

$$n = \frac{483,668}{1 + 483,668}$$

$$n = 399.67$$

$$n = 400 \text{ ตัวอย่าง}$$

๓) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวนทั้งสิ้น ๔๐๐ คน

^๔ ยุทธ ไกรวรรณ, วิจัยทางธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๗๙.

ตารางที่ ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างอายุ

ที่	พื้นที่ประชากร	จำนวน ประชากร (คน)	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง (คน)
		N=๔๘๓,๖๖๘	n=๔๐๐
๑	ประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี ปี พ.ศ. ๒๕๖๖	๔๘๓,๖๖๘	๔๐๐
	รวมทั้งสิ้น	๔๘๓,๖๖๘	๔๐๐

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาพุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๖ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และพื้นที่อาศัย เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน ๗ ตัวแปร ดังนี้

ด้านเพศ

ด้านอายุ

ด้านสถานภาพ

ด้านการศึกษา

ด้านอาชีพ

ด้านรายได้ต่อเดือน

ด้านพื้นที่อาศัย

ส่วนที่ ๒ สอบถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ส่วนที่ ๓ สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี

ส่วนที่ ๔ สอบถามเกี่ยวกับเสนอแนวทางในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ ๕ สอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ทั้งนี้ ปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยใช้ ค่าสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Product Moment) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + e$$

โดย Y = แนวทางในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี
โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

X_1 = ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

X_2 = ปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แปลผล

๐.๙๑ - ๑.๐๐ มีความสัมพันธ์ระดับสูงมาก

๐.๗๑ - ๐.๙๐ มีความสัมพันธ์ระดับสูง

๐.๓๑ - ๐.๗๐ มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง

๐.๐๑ - ๐.๓๐ มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ

๐.๐๐ ไม่มีความสัมพันธ์กัน

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนที่ ๒ ถึงส่วนที่ ๕ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามโดยใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale^๕ ซึ่งจะมีข้อความแบบประมาณค่าที่ใช้วัด ๕ ระดับ (Rating Scale) และมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

มากที่สุด ให้คะแนน ๕ คะแนน

มาก ให้คะแนน ๔ คะแนน

ปานกลาง ให้คะแนน ๓ คะแนน

น้อย ให้คะแนน ๒ คะแนน

น้อยที่สุด ให้คะแนน ๑ คะแนน

^๕ ชูติ ระบอบ และคณะ, *ระเบียบวิธีวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยในการอภิปรายผล ซึ่งผลจากการคำนวณโดยใช้สูตรการคำนวณความกว้างของอัตราภาคชั้น^๖ จากสูตร ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่วงชั้นคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{๕-๑}{๕} \\ &= ๐.๘ \end{aligned}$$

จะได้เกณฑ์การแปรผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และกำหนดค่าเฉลี่ยไว้ ๕ ระดับ ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย^๗ ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย ๔.๕๑ - ๕.๐๐	หมายถึง	มากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๕๐	หมายถึง	มาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐	หมายถึง	น้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐	หมายถึง	น้อยที่สุด

ทั้งนี้ หากค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ข้อใดมีค่าเท่ากับให้พิจารณาว่า S.D. ที่มีค่าต่ำกว่าจัดให้อยู่ในลำดับที่สูงกว่า

๑. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑.๑) ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร ตำรา และสร้างเครื่องมือเป็นแบบบันทึกเอกสาร เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ เก็บผลการวิเคราะห์ไว้ในแบบบันทึกเอกสาร

๑.๒) นำความรู้และแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลเพื่อกำหนดโครงสร้างของเครื่องมือและขอบเขตเนื้อหา โดยการสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้สอบถามเกี่ยวกับการศึกษาพุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี โดยการนำข้อมูลสรุปประเด็นจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์มาจัดทำเป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปรการศึกษาพุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี ภายใต้คำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จำนวน ๓ รูปหรือคน

^๖ มัลลิกา บุนนาค, สถิติเพื่อการตัดสินใจ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๔๓.

^๗ Best, J.W., *Research in Education*, New jersey: Prentice – Hall, p. 482.

และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยพิจารณาจากค่า IOC มากกว่า ..... ขึ้นไป

๑.๓) นำความรู้และแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและผลการวิเคราะห์องค์ประกอบมาเป็นฐานในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ พุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี และการหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๒. การหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

๒.๑) หาความหาความตรงตามเนื้อหารายชื่อ และความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

ทั้งนี้ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความชัดเจนของภาษา ความครอบคลุมของโครงสร้าง และความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item-Objective Congruence) โดยผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านจะประเมินให้คะแนน ๓ ระดับ คือ +๑ = มีความสอดคล้อง ๐ = ไม่แน่ใจ -๑ = ไม่สอดคล้อง แล้วคำนวณค่าและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องพบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๖ - ๑.๐ ทุกข้อคำถาม

๒.๒) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง ซึ่งเป็นประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๓๐ คน

๒.๓) นำแบบสอบถามที่ได้มาคำนวณหาความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha α = Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นในภาพรวมเท่ากับ .....

๓. แก้ไขปรับปรุงแบบสอบถาม โดยนำข้อมูลจากการทดลองใช้ในขั้นตอนที่ผ่านมา ทำการปรับปรุงแก้ไข หลักจากนั้นจึงนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามที่ได้แจกตามกลุ่มตัวอย่างที่กระจายตัวอยู่ทั่วพื้นที่ศึกษา ตามระยะเวลาที่ได้ตกลงไว้แล้วพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งกำหนดไว้ที่ระยะเวลาประมาณ ๔-๘ สัปดาห์ หลักจากได้แบบสอบถามครบตามจำนวนแล้ว ผู้วิจัยจึงทำการคัดแยกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ให้เหลือจำนวน ๔๐๐ ชุด ด้วยตนเอง ถัดจากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลอย่างน้อยร้อยละ ๙๐ ขึ้นไป จึงจะถือว่าสมบูรณ์ ขณะเดียวกัน ได้ระบุหมายเลข

กำกับไว้ที่มุมขวาของแบบสอบถามแต่ละฉบับ เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนและสร้างความสับสนขณะคัดแยก และสะดวกต่อการกรอกลงมุลลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในขั้นตอนต่อไป ดังนี้

๑. การศึกษาและวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะทันสมัย แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะต่อความยากจน แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งพา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐาน และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนากระแสทางเลือก เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และสังเคราะห์ตัวแปรพุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี โดยทำการรวบรวมเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ แล้ววิเคราะห์เอกสารโดยการจัดทำแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร บันทึกเกี่ยวกับลักษณะเอกสาร แหล่งที่มา และสาระสำคัญของเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร จะเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการศึกษาด้วยวิธีการอื่น ๆ ต่อไป

๒. การศึกษาเรื่อง พุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคล โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นประชาชนทั่วไป ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งสิ้นจำนวน ๔๐๐ คน

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม โดยการใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูล ประกอบการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๓.๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

๑. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี แนวทางในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๒. ค่าสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Product Moment) โดยใช้วิเคราะห์ปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยใช้สถิติ คือ ค่าสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Product Moment) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี

๓. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (Simple Linear Regression Analysis) เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามหนึ่งตัว ซึ่งส่งผลมาจากตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไป ที่มีผลต่อแนวทางในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยประยุกต์ใช้หลักกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยทดสอบที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑

๓.๔ การวิจัยเชิงคุณภาพ

แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการศึกษาข้อมูลด้วยการทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับสภาพปัญหาและบริบทการพุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

๓.๔.๑ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลหลักด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) คือ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับพุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยผู้วิจัยได้กำหนดคัดเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น ๔ กลุ่มๆ ละ ๕ รูปหรือคน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒๐ รูปหรือคน ได้แก่

๑) นักวิชาการด้านการบริหารราชการ	จำนวน ๕ คน
๒) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์	จำนวน ๕ คน
๓) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา	จำนวน ๕ รูปหรือคน
๔) ผู้นำท้องถิ่น	จำนวน ๕ คน

๓.๔.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยจำขึ้นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
๒. ปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี
๓. การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีโดยประยุกต์ใช้หลักกรรมทางพระพุทธศาสนา

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์ คือ เป็นการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล (Personal interview) ใช้แบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) ทำการสัมภาษณ์โดยเจาะจงคำตอบเฉพาะเรื่องตามจุดมุ่งหมาย โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๒๐ คน

๓.๔.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ (Personal interview) เป็นการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Structured Interview) ทำการสัมภาษณ์โดยเจาะจงคำตอบเฉพาะเรื่องตามจุดมุ่งหมาย โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๒๐ คน

๓.๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ตามเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

๑. วางเค้าโครงของข้อมูล โดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความที่จะถูกนำมาวิเคราะห์ แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท (Categories) เพื่อให้การวิเคราะห์มีความสม่ำเสมอ และสามารถตัดสินใจได้ว่า จะดึงคำหรือข้อความใดออกมาจากเอกสารหรือตัวบทและจะทิ้งคำหรือข้อความใดออกไป

๒. คำนึงถึงบริบท (Context) หรือสภาพแวดล้อมประกอบของข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ โดยมีการโยงเข้ากับกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลให้มีความกว้างขึ้น และนำไปสู่การอ้างอิงกับข้อมูลอื่น ๆ ได้

๓. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เมื่อได้ทำการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการถอดถ้อยคำการสัมภาษณ์จากเรื่องบันทึกเสียง พร้อมทั้งรายละเอียดเพิ่มเติมจากการจดบันทึก โดยการทำการคัดลอกข้อความและบันทึกอย่างละเอียด เพื่อตีความและกำหนดประเด็นที่สำคัญได้อย่างถูกต้องและเชื่อถือได้ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ซึ่งในการวิเคราะห์นั้นผู้วิจัยใช้การถอดข้อความทั้งหมดในภาพรวม แล้วนำข้อความมาทำการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นและแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างถูกต้อง

๓.๔.๕ สถิติที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบสามเส้า เพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ และป้องกันความผิดพลาด จะต้องมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

๑. การตรวจสอบด้านข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลโดยนำข้อมูลทั้งในรูปแบบเอกสาร ผลการสังเกต ผลการสัมภาษณ์ที่บันทึก เก็บรวบรวมมาได้จากแหล่งต่างๆ ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านเวลา สถานที่ โดยตรวจสอบว่าข้อมูลเรื่องเดียวกันต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ และจากตัวบุคคล มาสรุปรวม เปรียบเทียบความสอดคล้อง รวมทั้งเพิ่มเติมประเด็นที่สำคัญให้มีเนื้อหาสาระที่สมบูรณ์และครอบคลุมประเด็นวิเคราะห์ที่กำหนด

๒. การตรวจสอบด้านบุคคลแบบสามเส้า โดยตรวจสอบว่าบุคคลที่ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) ข้อมูลที่ได้รับไม่มีความมั่นใจ ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลโดย เปลี่ยนผู้สังเกต และตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้เหมือนกันหรือไม่

๓. การตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) โดยเริ่มเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม แล้วนำมาบันทึกรวมทั้งพิจารณา กิริยาท่าทาง พฤติกรรม บรรยากาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อมาประกอบการแปลความหมาย ร่วมกับการถอดเทป และการบันทึกภาคสนามในหลาย ๆ วิธี และมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของ ข้อมูลโดยวิธี (Member Check) โดยนำข้อมูลที่ได้กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน หรือกลับไปถามผู้ให้ ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงตามประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด เพื่อให้เชื่อมั่นได้ว่ารายงานการวิจัยมีข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ที่มีความครอบคลุมเพียงพอในการ พรรณนาวิเคราะห์และอธิบายลงข้อสรุปผลการศึกษา

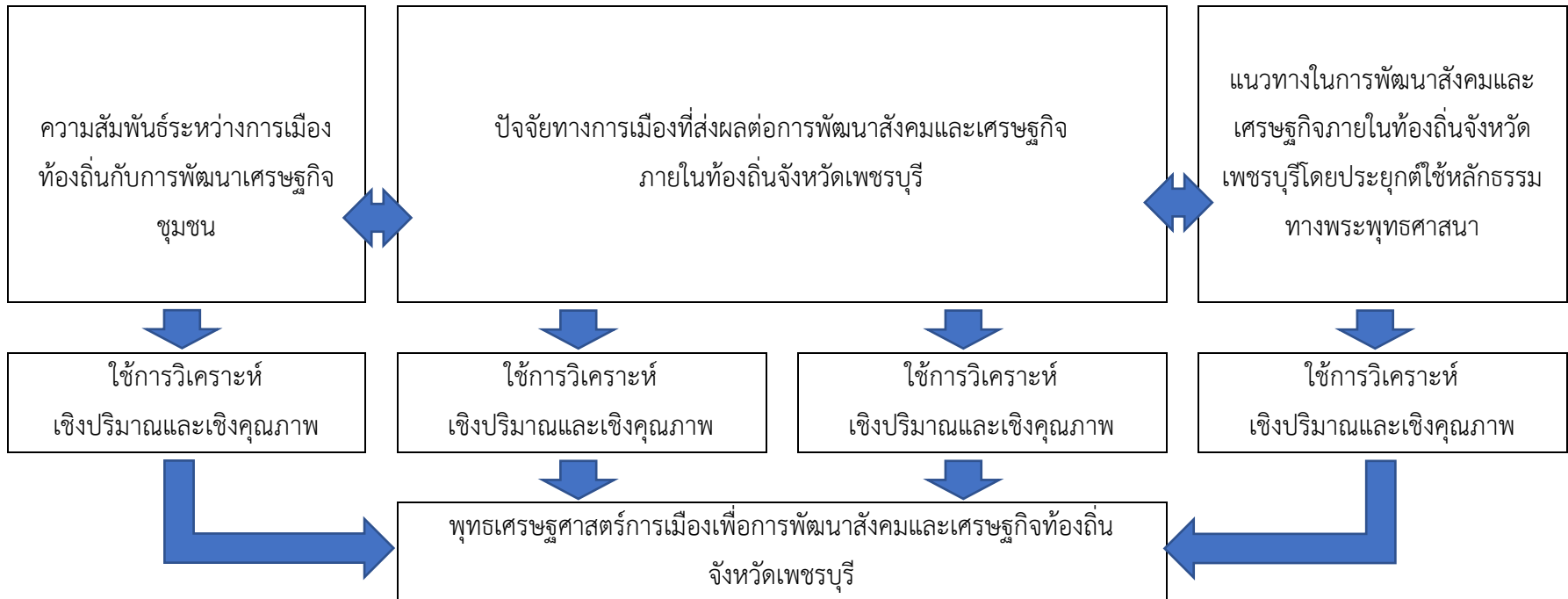
๔. การตรวจสอบด้านทฤษฎีแบบสามเส้า (Theory Triangulation) ตรวจสอบว่า ผู้วิจัย ได้ใช้เทคนิคในการวิเคราะห์โดยการสร้างรหัสและลงรหัสข้อมูลนั้น ในการแปลความข้อมูลแตกต่างกัน เชิงปริมาณและคุณภาพ และสรุปเหตุการณ์แต่ละครั้งเป็นความหมายทางภาษา รวมถึงการ ตีความหมาย นัยบริบทของภาษาไว้ด้วย เนื่องจากผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริง^๘

๓.๔ สรุปกระบวนการวิจัย

การศึกษาเรื่องพุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัด เพชรบุรีผู้วิจัยได้สรุปกระบวนการวิจัยดังนี้

^๘ Denzin, อังในสุภาวงศ์ จันทวานิช, วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

กระบวนการวิจัยการศึกษาเรื่องการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี

แผนภาพที่ ๓.๑ สรุปกระบวนการวิจัย

บรรณานุกรม

กมลินทร์ พิณีภูวาล, กิตติภูมิ เนียมหอม และพันธ์รบ ราชพงศา. รายงานการศึกษาวิจัยฉบับ
สมบูรณ์ เรื่อง การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development).
(กรุงเทพมหานคร: สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน),
๒๕๖๐), หน้า ๑๒.

กาญจนา เวงรัมย์. การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน Education for Sustainable Development
(ESD). วารสารสมาคมวิจัย, ๒๑(๒), ๒๕๕๙: ๑๓-๑๘.

ชัชณะ รุ่งปัจฉิม, ๒๕๕๒, ๖-๘, หน่วยที่ ๗ แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา. ใน ชัชณะ รุ่งปัจฉิม และ
คณะ, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการบริหารการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

คาร์ล เชกชไนเดอร์, ๑๐ ปีหลังจากริโอ: วิพากษ์การพัฒนาอย่างยั่งยืน. (มัทนา โกสุมภ์, เดชา ทอง
สูงเนิน และพิเชษฐ์ นันทา, แปล). เชียงใหม่: มูลนิธิไฮนริค เบิลล์ สำนักงานประจำ
ประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ๒๕๕๕ ก, หน้า ๖๙; สุมิตร สุวรรณ.
รัฐกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา. (นครปฐม: เพชรเกษมพรี้นติ้งกรุ๊ป. ๒๕๕๔).

คาร์ล เชกชไนเดอร์. การพัฒนาที่ยั่งยืน: ยาสารพัดนึก? กรณีศึกษาประเทศไทยจากแง่มุมทาง
วัฒนธรรมต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. (ธีรพงษ์ ลัทธวรรณ และ
อภิชาติ ดวงดี, แปล). เชียงใหม่: มูลนิธิไฮนริค เบิลล์ สำนักงานประจำประเทศไทยและ
ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ๒๕๕๕ ข, หน้า ๒๖.

ชุตติ ระบอบ และคณะ, ระเบียบวิธีวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต,
๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

दनัย กิติภรณ์. ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะ
เศรษฐศาสตร์. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓.

เด่นพงษ์ แสงนาคำ, พุทธศาสนากับมโนทัศน์ทางการเมืองสมัยใหม่: อิทธิพลแนวคิดทาง
เศรษฐศาสตร์การเมืองของพุทธทาสภิกขุ, วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์, ปีที่ ๒
ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑๕๓-๑๕๔.

ดิณ ปรัชญพฤทธิ. การบริหารการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

ธนาภรณ์ ไ้วเจริญ และวัชรินทร์ ชาฤทธิศิลป์, “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียน
โรงเรียนศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี”, วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๐) : ๑๓๓-๑๔๗.

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองในชุมชนชนบท และการปรับตัวของ
ชาวนา. วารสารพัฒนาสังคม, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๘) : ๒๙.

ปกรณ์ ปรียากร. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา. ใน อุทัย เลาหวิเชียร (บรรณาธิการ), การ
บริหารการพัฒนา. (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเอเชีย, ๒๕๒๘), หน้า ๓๐-๓๑)

เปรมศักดิ์ แก้วมรกฏ, “วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม :
กรณีศึกษา อำเภอกะทือ จังหวัดสงขลา”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ปีที่ ๑๒
ฉบับพิเศษ (ตุลาคม ๒๕๖๑) : ๒๑๘-๒๒๕.

ปรมต วรรณบวร , และคณะ “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น”, วารสาร
มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐) : ๘๕-
๑๐๐.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง,
(กรุงเทพมหานคร: ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

พายัพ พยอมยนต์. (๒๕๕๐). **หน่วยที่ ๑ กระบวนทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนา.** ในสาขาวิชา
รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประมวลสาระชุดวิชา กระบวนการพัฒนา
และทางเลือกสาธารณะ หน่วยที่ ๑-๕, หน้า ๑-๑ - ๑-๓๓. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๕๐, หน้า ๑-๑๘.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, **CSR กับการพัฒนาที่ยั่งยืน**, วารสารเศรษฐศาสตร์สุโขทัยธรรมาธิราช ปีที่ ๖
ฉบับที่ ๒ มีนาคม ๒๕๕๕, หน้า ๓.

พระครูธรรมธรรวเรเดชา อคฺคเตโช ศุกกฤษ เดชะนามเมือง นิกร สุวรรณดี และคณะ. สู่พรเสฐียรกุล.
การบูรณาการพุทธธรรมและภูมิปัญญาทางการเกษตรของชุมชนเกษตรอินทรีย์.
วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม -
เมษายน ๒๕๖๑) : ๔๘-๕๔.

พระราชวรมณี (พล อาภากรโร) วุฒินันท์ กันทะเตียน และอรทัย มีแสง. นิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการ
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมไทย. **วารสาร
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**, ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๘) :
๓๑-๔๘.

ไพบุลย์ สุขเจตนิ, “การพัฒนาความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อการเมือง ระดับ
ท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี”, **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**, (บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓).

พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของ
ศาสตราจารย์พระราชา. คุชฎีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชา
พระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๑.
มัลลิกา บุณนาค, สถิติเพื่อการตัดสินใจ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า
๑๔๓.

มนตรี รอดแก้ว. **ความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง เศรษฐกิจชุมชน และสังคม.** วารสารนิสิตวัง, ปีที่
๒๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๕) : ๓๐.

เมตต์ เมตต์การุณจิต. **ยุทธศาสตร์การพัฒนา : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติเชิงรุก.** (กรุงเทพมหานคร:
บุ๊คสพอยท์วิชาการ, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕๙.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. **ศูนย์การเรียนรู้เตาตาลวัดพระรูป.** U๒T มหาวิทยาลัยสู่ตำบล
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. ม.ป.ป.

ยุทธ ไกรวรรณ, **วิธีวิจัยทางธุรกิจ,** (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๗๙.

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, **การบริหารการพัฒนา.** (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๒.

วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ และคณะ, “ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการกลมกลืนทางการเมือง และ
ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
ของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”, **วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,** ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑๖๖.

วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์. **ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน.** (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๒.

ศุภัทธา อำนวยสวัสดิ์ และศิริวัฒน์ ครองบุญ. **พุทธเศรษฐศาสตร์: หลักเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อ
การพัฒนาประชาคมเศรษฐกิจที่ยั่งยืน.** การประชุมวิชาการระดับชาติ “อาเซียนบน
เส้นทางของประชาคม, ม.ป.ป., หน้า ๑๖๓.

ศราวดี วิสาพรม วชิรวัตต์ อาริยะสิริโชติ และวนิดา เสาสิมมา, “การวิเคราะห์การสร้างพลเมืองเพื่อ
เสริมสร้างประชาธิปไตยจากฐานราก:กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมือง
มหาสารคาม”, **วารสารการเมืองการปกครอง,** ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม
๒๕๖๒) : ๑.

สารานุกรมเสรี. **จังหวัดเพชรบุรี.** ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗ จาก <https://shorturl.asia/ATx6D>

สุภางค์ จันทวานิช, **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ,** พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

- เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร. **พุทธพัฒนาอย่างยั่งยืนเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐศาสตร์เพื่อความยั่งยืน**. (กรุงเทพมหานคร : เครือข่ายงานวิจัยนานาชาติเพื่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุข (ไอร่าห์) สมาคมเครือข่ายงานวิจัยนานาชาติเพื่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุข, ๒๕๖๖). หน้า ๑๑.
- สุมิตร สุวรรณ. **รัฐกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา**. (นครปฐม: เพชรเกษมพริ้นติ้งกรุ๊ป. ๒๕๕๔, หน้า ๒๐.
- สุรพล สุยะพรหม, “การสื่อสารทางการเมืองของพระเทพปฏิภาณวาที (เจ้าคุณพิพิธ) : ศึกษาในช่วงเวลา พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๖๐”, **วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต สาขาสื่อสารการเมือง, (วิทยาลัยสื่อสารการเมือง : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๖๒).**
- อนุชา พลทะกุล. **การพัฒนาเทศบาลตำบลหาดเจ้าสำราญ: การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองตามแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่**. วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๓๔.
- อนุชา พลทะกุล, พระสมุห์อาคม อาคมธีโร และปกรณ์ เนตรขำ. **การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี**. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๖๖) : ๑๗๗.
- อิสมาแอล เบญจิบรอฮีม, และคณะ, “วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกับการพัฒนาความมั่นคงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของไทย”, **วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยสวนดุสิต**, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๗๙-๙๐.
- ไอยธร เทพทอง และกนกกาญจน์ อนุแก่นทราย, “ค่านิยมประชาธิปไตยของเยาวชนไทย: กรณีศึกษา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดนนทบุรี”, **วารสารสุทธิปริทัศน์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต**, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๑๐๕ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๖๒) : ๙๑
- Almond, G. A. & Powell, Jr., G. B. **Comparative politics: A developmental approach**. Boston: Little Brown & Co, 1966; Huntington, S. P. **Political order in changing societies**. New Haven: Yale University Press. 1968; etc.
- Amin, S. **Unequal development: An essay on the social formations of peripheral capitalism**. New York: Monthly Review Press. 1976;
- Best, J.W., **Research in Education**, New jersey: Prentice – Hall, p. 482.
- Cardoso, F. H.; Faletto, E. **Dependency and Development in Latin America**. Berkeley: University of California Pres, 1979, pp. 172-173.

- Chodak, S. **Social development: Five approaches with conclusions from comparative analysis.** Oxford: Oxford University Press, 1973, pp 45-65.
- Gant, G. F. **Development administration: Concepts, goals, methods.** (Medison: University of Wisconsin Press, ୧୯୭୯), p. ୩.
- George, V. **Wealth, poverty and starvation: A world perspective.** London: Wheat sheaf Book. 1988.;
- Hicks, N. L. **Is there a tradeoff between growth and basic needs? Finance and Development,** 17 (2) (1980); 17-20.
- Frank, A. G. **Capitalism and underdevelopment in Latin America.** New York: Monthly Review Press. 1967, pp. 9-18;
- ILO. **Employment, Growth and Basic Needs.** Geneva: International Labour Organization, 1976, p. 3.
- Lipton, M. **Why poor people stay poor: A study of urban bias in world development.** Cambridge, MS: Harvard University Press, 1977, pp. 13-14, 65.
- McClelland, **The achieving society.** Oxford: Van Nostrand, 1961. etc.
- Moor, M. E. **Social change.** Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1963, p. 89.
- Rostow, W. W. **The stages of economic growth.** London: Cambridge University Press. 1962.
- Rostow, W. W. **The stages of economic growth.** London: Cambridge University Press; Kuznets, S. **Economic growth and income inequality.** The American Economic Review, 45 (1), 1955, pp. 1-28.
- Sandbrook, R. **The politics of basic needs: Urban aspects of assaulting poverty in Africa.** London: Heinemann. 1982.
- Streenten, P. **Basic needs: Premises and promises.** Washington, D.C.: World Bank, 1979, pp. 28-31.
- Wallerstein. I. **The modern world-system I: Capitalist agriculture and the origins of the European world-economy in the sixteenth century.** New York: Academic Press. 1974, pp. 7-8.